

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ

ΗΜΕΡΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΥ , Τὸ Ρόδο (ποίημα)
VIRGINIA WOOLF . . . Οἱ Καρφίτσες τῆς Σλάτερ
δὲν τρυποῦν (Διήγημα) (μετάφρ. Γ. Δέλιου)
Γ. ΒΑΛΕΤΑ . . Βιζυηνοῦ, Οἱ Στίχοι στὸ Φρενοκομεῖο
HUGO VON HOFMANNSTHAL . . Δρόμοι καὶ
Συναπαντήματα (μεταφρ. Δημ. Στ. Δήμου)
ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ Δίπτυχο (ποίηματα)
ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΥΣΛΑΤΖΗ . . . Ὁ Κάμπος (Διήγημα)
Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ Γιά μιὰ νέα Σταυροφορία (Μελέτη)

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ: ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ: Μάρκου Τσιριμώκου
«Ἐκλογή» Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ: Ἄρη Δικταίου «Δώδεκα
ἐφιαλτικὲς Βινιέτες» Γ. ΔΕΛΙΟΥ: Μιχ. Ροδᾶ «Ἔθνος καὶ
Ἕθσοποιοὶ» Κ. Ν. Κωνσταντινίδη «Ἀθάνα Λυνδία».

Σχόλια—Νέα Βιβλία—Περιοδικά

ΕΤΟΣ Δ' - ΑΡ. 8

ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ, Β. ΤΑΤΑΚΗΣ, ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ
Γ. ΔΕΛΙΟΣ, Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ, ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

*Επιμελητής τῆς ὕλης: Γ. ΔΕΛΙΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ἀετορράχης 31—Θεσσαλονίκη

*Αντιπρόσωπος τοῦ Περιοδικοῦ στήν Ἀθήνα γιά τήν ἐγγραφή
συνδρομητῶν καί κυκλοφορία: ὁ κ. Μ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
(«Γραφεῖον Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν». Μαυρομιχάλη 2)

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ἘΣΩΤΕΡΙΚΟΥ *Ἐτησίᾳ Δρ. 60

ἘΞΩΤΕΡΙΚΟΥ > Δολ. 1½

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ:

Ὅλοσέλιδη Δρχ. 200

Μισή σελίδα > 120

Τέταρτο σελίδος > 70

*Ἡ συνεργασία καί τὰ ἐμβάσματα θά στέλνονται ἀποκλειστικά
στή διεύθυνση: Γ. Δέλιον, Ἀετορράχης 31

(Τά χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

*Ἔτος Δ' Τεῦχος 8

Σεπτέμβριος 1936

ΤΟ ΡΟΔΟ

Εἶχες ἀκούσει τὸ κάλεσμα
τῆς Ἀγίας Φωνῆς.
Καί τὸ γλαυκὸ Σου κατάπληκτο βλέμμα
εἶχε δεχθῆ τὸ καταύγασμα
τῆς ἀστραπῆς τοῦ ματιοῦ Του.
Ἡ δική μου φωνή;
Τοῦ δικοῦ μου ματιοῦ ἢ ἰκεσία;
Τῆς Ἀγάπης τὸ μέγα περίφραγμα;
Ἀνθρώπινη μέριμνα.
Εἶχες πιά ἐκδυθῆ τὸν χιτῶνα Σου.

Ψῦχος συνέχει τὰ μέλη μου.
Ἀπὸ τὴν κόγχη μου ἐκχύνεται σκότος.
Πῆρες μαζί Σου λοιπόν
τῆ θαλπωρῆ τῆς Ἀγάπης Σου;
Πῆρες μαζί Σου λοιπόν
τὸ φῶς τῶν βλεφάρων μου;

Στὸ πολικὸ τοῦτο μέγα δωμάτιο,
ποῦ ἡ Δύση Σου τῶχει ἐπενδύσει
μὲ σκότος, μὲ σκότος, μὲ σκότος,
τῆς Ἐξόδου τῆ θύρα ζητῶ.

Τῶν δακτύλων μου ἡ ἀπόγνωση
τὴν ἀμειλικτὴ ἀπάθεια
ψηλαφίζει τῆς θύρας.

Ὅμως δὲ βρίσκω
πουθενὰ τὸ κλειδί.

Ἔχεις πάρει μαζί Σου λοιπὸν
καὶ τὸ κλειδί τῆς Ἐξόδου;
Ἔχεις πάρει μαζί Σου λοιπὸν
καὶ τοῦ φωτός τὴν ἐλπίδα;

Τῆς ἀπουσίας Σου τὸ περιζῶμα
μὲ περισφίγγει.
Στοῦ φωτός τὴν ἀπώλεια
ψηλαφώντας πλανιέμαι.

Ἐπὶ τέλους ὡς πότε θάφήνουμει
στοῦ σκότους τὸ πόντισμα;
Ἐπὶ τέλους ὡς πότε θὰ δέχουμει
τῆς Ἡμέρας τὴν ἄρνηση;

Ἐξαλλος ρίχνουμει
νὰ διαρρήξω τὴ θύρα.
Τὸ πόμολο ἀρπάζω μὲ δύναμη.

Τοῦ χεριοῦ μου λοιπὸν
δὲ βρίσκει ἡ ὄρμη
τῆς ἀντιστάσεως τὴν ἄρνηση;

Τὴν ἀκοή μου τριγμὸς
τῶν ἀρμῶν περουνιάζει.

Ὡστε δὲν ἦταν ἡ θύρα κλειστή;
Ὡστε κλειδί δὲν ὑπῆρχε;
Πῶς δὲν τόχα σκεφθῆ

νὰ σύρω τὸ πόμολο.
Πῶς δὲν εἶχα σκεφθῆ
τὴ δραπέτευση.

*
* *

Ἰδοῦ, στὸν ἀνθῶνα κατέρχομαι
τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ μας.
Στῆς Ἀνοιξεως προβαίνω τὸ πρόσωπο
τῆ δικῆ Σου μορφή ν' ἀτενίσω.

Ρόδα λευκά, παντοῦ ρόδα λευκά.
Μόνο ρόδα λευκά στὸν ἀνθῶνα.
(Σάμπως νᾶταν ποτές δυνατὸ
μ' ἄλλη στολὴν ἀπὸ τούτη
νὰ μὲ δεχόσουν στὸν κῆπο).

Σκύβα, λυγίζω τὸ γόνατο.
Ἄγκαλιάζω ἓνα ρόδο.
Μὲ λαχτάρω τὰ χεῖλη μου ὀσφραίνονται
τὴ λευκὴ του θερμότητα.

(Ἄ! τῆς Ἀγάπης μας πάλι
συντελεῖται ἡ περίπτωξη.
Τῆς Ἀγάπης Σου πάλι
μοῦ δίνεις τὸ φίλημα).

Ἔτσι ποῦ τώρα τὸ ρόδον αὐτὸ
τῆς λαχτάρω μου ἔχει ζωσθῆ
τὴν περίπτωξη,
ἔτσι ποῦ τώρα τὸ ρόδον αὐτὸ
τῆς καρδιάς μου ἔχει δεχθῆ
τὴν μετάγγιση,
μὲ ποιὸν τρόπο τάχα
θὰ μπορέσω νὰ σοῦ τὸ προσφέρω;

Στήν παλάμη τὸ ρόδο κρατώντας,
περιδιαβάζω μὲς στὸν ἀνθῶνα.
Περιδιαβάζω, ζητώντας νὰ βρῶ
τὸ μέσον γιὰ νὰ Σοῦ τὸ στείλω.

Ἄλλὰ πῶς νὰ Σοῦ στείλω τὸ ρόδο;
Σὲ τίνος Ἄγγέλου φτερὸ
νὰ ἐμπιστευθῶ τῆς καρδιάς μου τὸ μήνυμα;

Ξάφνου φωνές ἀμερίμων παιδιῶν
τοῦ πνεύματός μου
τὴν ἀναζήτηση
περισποῦν.
Χαρᾶς διαδήλωση,
ἀγιότητος ἔκφραση
περιβάλλει τὸν κῆπο μου.

Ἡ ψυχὴ μου σκιρτᾷ στὴν ἀντήχηση
τῆς χαρᾶς τῶν νηπίων.
Ἡ λευκότης τοῦ ἀνθῶνος μου ντύνεται
τὸ φῶς τῆς ἀγνότητος.

Μὲ τὰ φτερά τῆς φωνῆς τῶν παιδιῶν
νὰ Σοῦ στείλω τὸ ρόδο;
Μὲ τὸ στόμα τῆς θείας ἀγνότητος
νὰ Σοῦ ἐκπέμψω τὸ μήνυμα;

Ὁ ἀλαλαγμὸς τῶν παιδιῶν ἐξεπόρθησε
τὸν πυλῶνα τοῦ ἀνθῶνος μου.
Καὶ στῶν φωνῶν τὸ κορύφωμα
κάτι βλέπω στὸν κῆπο
ἀπ' ἔξω νὰ πέφτει.

ὦ! σίγουρα θᾶναι τὸ τόπι
τῶν παιδιῶν, ποῦ τοὺς ξέφυγε.
Πρέπει νὰ τρέξω
νὰ τοὺς δώσω τὸ τόπι τους.

Σπεύδω, κρατώντας τὸ ρόδο,
νὰ βρῶ στὸν ἀνθῶνα
τὴν ἀφορμὴ τῆς χαρᾶς τῶν παιδιῶν.
Σπεύδω νὰ δώσω συνέχεια
στοῦ θείου τὴν ἔκφραση.

Ὅμως ἡ ὁρμὴ μου προσκόπτει
στοῦ θανάτου τὸ κάλεσμα
ἐνός μικροῦ πληγωμένου πουλιοῦ.

Τῶν νηπίων τὸ τόπι λοιπὸν
ἦταν αὐτὸς ὁ μικρὸς
μαδημένος σπουργίτης;

ὦ! τῆς ἀγνότητος
τὸ ἀνήκουστον ἔγκλημα.
Τῆς θειότητος
ἡ ἀντίνομη ἔκφραση.

Ἡ ἀφή τῶν δακτύλων μου
τὴν ἀγωνία τοῦ θανάτου προσδέχεται
τοῦ μικροῦ πληγωμένου πουλιοῦ.

Τοῦ στόματός του τὸ ἄνοιγμα
τὴν ἔλευσὴ του σαλπίζει πρὸς Σέ.
Τὸ βλέμμα του
ἀτενίζει τὸ βλέμμα Σου.

Ίδου, εὐρήκα τὸ μέσον
νά Σοῦ στείλω τὸ ρόδο.

Κι' ὅταν ἀπ' τᾶσπιλο ράμφος
ἀποτεθῆ τὸ λευκὸ τοῦτο ρόδο
στή λευκὴ Σου παλάμη,
κι' ὅταν ἡ Οὐσία τῆς Ἀγάπης μου
ἐμπλήσει τὸ Πνεῦμα Σου,
θὰ δεῖς πῶς τὸ ρόδο
ἦτανε κόκκινο.
Θὰ δεῖς στή λευκὴ Σου παλάμη
κόκκινο αἷμα.

Ἀπρίλιος 1936

Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

VIRGINIA WOOLF

ΣΤΙΓΜΕΣ ΖΩΗΣ

ΟΙ ΚΑΡΦΙΤΣΕΣ ΤΗΣ ΣΛΑΤΕΡ ΔΕΝ ΤΡΥΠΟΥΝ

«Οἱ καρφίτσες τῆς Σλάτερ δὲν τρυποῦν· τὸ παρατηρήσατε;» εἶπε ἡ μίς Κραίη, στρέφοντας τὴ στιγμή πού ἕνα τριαντάφυλλο ἔπεφτε ἀπὸ τὸ φόρεμα τῆς Φάννου Οὐίλμοτ, καὶ πού ἡ Φάννου μὲ ζωηροὺς ἀκόμα τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς στ' ἀφτιά της, ἔσκυβε νὰ μάσει ἀπὸ κάτω τὴν καρφίτσα.

Τὰ λόγια αὐτὰ τὴν ξάφνιασαν, καθὼς τὰ ἀναλογίζονταν τὴ στιγμή πού ἡ μίς Κραίη συνέχιζε τὴν τελευταία φούγκα τοῦ Μπάχ. Πήγαινε, ἀλήθεια, καὶ ἡ μίς Κραίη στῆς Σλάτερ ν' ἀγοράσει καρφίτσες; ἀναρωτήθηκε ἡ Φάννου Οὐίλμοτ, σὰ νὰ μεταφέρονταν ἀλλοῦ γιὰ μιὰ στιγμή. Περίμενε κι' αὐτὴ λοιπὸν σὰν ἕνας ὁποιοσδήποτε μπροστὰ στὸ ταμειο, τῆς ἔδιναν τὰ ρέστα τυλιγμένα στή φατούρα, ἔβαζε τὰ ψιλὰ στὸ πορτομοναί της, κ' ὕστερ' ἀπὸ μιὰν ὥρα, ὄρθια μπροστὰ στὴν τουαλέττα της, ξεδίπλωνε τὸ χαρτί μὲ τίς καρφίτσες; Μὰ τί ἀνάγκη εἶχε αὐτὴ ἀπὸ καρφίτσες; Γιατί δὲν ἦταν ἀπλῶς ντυμένη, μὰ κυριολεκτικὰ ὠπλισμένη σὰν ἀστακὸς μέσα στ' ὄστρακό του, τὸ μπλὲ τὸ χειμῶνα, καὶ τὸ πράσινο τὸ καλοκαίρι. Τί ἀνάγκη λοιπὸν εἶχε ἀπὸ τίς καρφίτσες; Μιὰ Τζιούλια Κραίη, πού ζοῦσε, φαίνεται, ἀνάμεσα στὸν ψυχρὸ καὶ διάφανο κόσμον ἀπὸ τίς φούγκες τοῦ Μπάχ, πού ἔπαιζε γιὰ τὸ κέφι της ὅ,τι τῆς ἄρεζε, καὶ πού καταδέχονταν, γιὰ μεγάλο τους χατίρι, νὰ ὀδηγήσει μιὰ-δυὸ μαθήτριες στὴ Μουσικὴ Σχολὴ τοῦ Ἄρσερ Στρήτ, (ἔτσι ἔλεγε ἡ οἰκοδέσποινα μίς Κίγκστον) πού ἐξάλλου «ἔτρεφε γι' αὐτὴ σὲ κάθε ἐπίπεδο τὸ μεγαλῆτερο θαυμασμό». Ἡ μίς Κραίη εἶχε ὀλότελα ἐγκαταλειφθεῖ ἀπὸ τὸν καιρὸ πού πέθανε ὁ ἀδελφός της, πράγμα πού τρώμαζε τὴ μίς Κίγκστον. Βέβαια, εἶχαν τόσα πολὺ ὠραῖα πράγματα ὅταν κατοικοῦσαν στὸ Σαλισμπέρυ· κι' ὁ Τζιούλιος ὁ ἀδελφός της ἦταν ἕνας ἄνθρωπος πασί-

γνωστος, ένας περίφημος αρχαιολόγος. Ήταν σπουδαίο γεγονός το να γίνεται κανείς δεκτός στο σπίτι τους, έλεγε ή μίς Κίγκστον. (Τους γνώριζε ανέκαθεν ή οικογένειά μου· ήταν από τους πολύ σχετικούς που σύχναζαν στο Σαλίσμπερυ, έλεγε ή μίς Κίγκστον) Μόνο που ήταν λίγο αύστηροί με τα παιδιά. "Έπρεπε να προσέχουν ώστε να μη κάνουν τις πόρτες να χτυπούν, να μη βροντολογούν όρμώντας στα δωμάτια. Ή μίς Κίγκστον εύχαριστιώνταν να μελετάει κάτι τέτοιους χαρακτήρες τις τελευταίες μέρες του μήνα, όταν λάβαινε έπιταγές κ' υπέγραφε αποδείξεις· χαμογελούσε. Ναι, ήταν ένα σωστό άγριο-κόριτσο· πηδούσε κ' έκανε όλα κείνα τα ρωμαϊκά βάζα και τ' αντικείμενα στίς βιτρίνες να κουνιούνται. Οί Κραίη δέν ήταν διόλου συνηθισμένοι με τα παιδιά. Κανέννας από τους Κραίη δέν είχε παντρευτεί. Είχαν γάτους. Κ' οί γάτοι, όπως το νιώθει καθέννας, μπορούσαν καλύτερ' από όποιονδήποτε άλλο, να εκτιμήσουν την αξία των ρωμαϊκών βάζων «Πολύ καλύτερα κ' από μένα» έλεγε ή Κίγκστον, με μιá φωταύγεια στο πρόσωπο, υπογράφοντας πάνω στη σφραγίδα, σταθερά και καλλιγραφικά, πρακτική καθώς ήταν πάντα. Στο κάτω-κάτω γι' αυτό ζούσε τόσα πολλά χρόνια.

Ίσως λοιπόν, σκέπτονταν ή Φάννου Ούιλμωτ, αναζητώντας την καρφίτσα, ίσως ή μίς Κραίη να είπε τυχαία «Οί καρφίτσες τής Σλάτερ δέν τρυπούν» Κανέννας από τους Κραίη δέν είχε παντρευτεί. Δέν είχαν λοιπόν ιδέα από καρφίτσες—διόλου από οτιδήποτε. "Ήθελε έτσι να σπάσει τη μοίρα που βάραινε το σπίτι, να σπάσει αυτό το γιάλινο διάφραγμα που τους χώριζε από τον άλλο κόσμο. "Όταν ή Πόλλυ Κίγκστον, αυτό το όλοχαρο κοριτσάκι σφαλνούσε με πάταγο την πόρτα κ' έκανε τα ρωμαϊκά βάζα να κουνιούνται, ο Τζιούλιους, βλέποντας πώς δέν γίνονταν καμμιά ζημιá (ήταν το πρώτο πράγμα που φρόντιζε να δει) κοίταζε πάνω από τη βιτρίνα παράπλευρα στο παράθυρο, την Πόλλυ ν' απομακρύνεται πηγαίνοντας στους άγρους· την έβλεπε με το ίδιο κείνο βλέμμα που είχε ή αδελφή του, ένα βλέμμα όκνό γεμάτο πόθο.

«Τ' αστέρια, ο ήλιος, το φεγγάρι» σά να έλεγε «οί παπαρουνες ανάμεσα στα χόρτα, οί φωτιές, οί δροσοσταλίδες στα παράθυρα, ή καρδιά μου βρίσκεται κοντά σου. Μά...» συνήθιζε πάντα να προσθέτει «έσ' περνάς, τό σκάνεις, φεύγεις»

Και την ίδια στιγμή, συμπλήρωνε την ένταση των δυό αυτών πνευματικών καταστάσεων μ' ένα: «Δέ μπορώ να σε προφτάσω... δέ μπορώ να τρέξω σάν κ' έσένα» που το ψιθύριζε με προθυμία και απογοήτευση. Και τ' αστέρια έσβυναν, και τό παιδι άπομακρύνονταν.

Τέτοια ήταν ή μοίρα, τέτοιο ήταν τό γυάλινο διάφραγμα που ή μίς Κραίη ήθελε να σπάσει, δείχνοντας, όταν έπαιζε Μπάχ με κείνο τό θαυμάσιο τρόπο για ν' άμοίψει την εύνοούμενη μαθήτριά της (ή Φάννου Ούιλμωτ ήξερε πώς ήταν ή εύνοούμενη μαθήτριά της μίς Κραίη) πώς ήξερε επίσης πόσο κ' οί άλλοι ένδιαφέρονταν για τις καρφίτσες. Οί καρφίτσες τής Σλάτερ δέν τρυπούν.

Ναι ο «περίφημος αρχαιολόγος» τέτοιος ήταν. "Ο «περίφημος αρχαιολόγος» έλεγε ή μίς Κίγκστον με μιá φωνή χαμηλή και είλικρινή, όπισθογράφοντας την έπιταγή, και σημειώνοντας την ήμερομηνία· ή φωνή τής μίς Κίγκστον είχε ένα άπερίγραπτο τόνο που φαίνονταν σάν παράξενη, σάν άλλόκοτη στον Τζιούλιους Κραίη· τόσο άλλόκοτη όσο φαίνονταν κ' ή ίδια ή Τζιούλια· θά μπορούσε να όρκιστεί κανείς, σκέπτονταν ή Φάννου Ούιλμωτ, καθώς αναζητούσε την καρφίτσα, πώς μέσα σε μιá δεξίωση, σε μιá συγκέντρωση (ό πατέρας τής μίς Κίγκστον ήταν πάστορας), πόσο θά φλυαρούσε, άν δέν άρκοούνταν σ' ένα χαμόγελο, ή άν δέν έπαιρνε άνάστημα όταν προφέρονταν τ' όνομά της, προκειμένου μάλιστα για τον Τζιούλιους Κραίη. Το πράγμα τής έκανε «αίσθηση». Περιττό βέβαια να λεχθεί πώς για την αίσθησή της αυτή δέν είχε κάνει λόγο σε κανένα. "Ίσως μάλιστα κ' ή ίδια να μην έννοούσε τι ήθελε να πει μ' αυτό. Μά κάθε φορά που μιλούσε για τον Τζιούλιους, ή άκουε να προφέρεται τ' όνομά του, ήταν ή πρώτη σκέψη που περνούσε από τό νοú της. "Υπήρχε κάτι τό παράξενο στον Τζιούλιους Κραίη.

Ήταν άκριβώς ή έντύπωση που έδινε ή Τζιούλια, καθώς κάθονταν έτσι, με τό χαμόγελο στα χείλη, μισοστραμμένη στο περιστροφικό κάθισμα του πιάνου. Μά ήταν στους άγρους, μά ήταν στο τζάμι, μά ήταν στον ούρανó.... Τι όμορφιά· και δέ μπορώ να τη φτάσω· δέ μπορώ να την έχω. Έγώ, φαίνονταν να πρόσθετε μ' εκείνη την τόσο χαρακτηριστική άρπαχτική κίνηση του χεριού, έγώ που με τόσο πάθος τη λατρεύω, έγώ

πού θα έδινα τὸ πᾶν στὸν κόσμο γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσω. Καὶ μάζεψε τὸ λουλούδι πού εἶχε πέσει κάτω, ἐνῶ ἡ Φάννου ἀναζητοῦσε ἀκόμα τὴν καρφίτσα. Τὸ τσαλάκωσε—σκέφτηκε ἡ Φάννου—ἡδονικά μέσα στ' ἀπαλά μὲ τις εὐδιάκριτες φλέβες χέρια της, ὅπου λαμπίριζαν σὰν ὑδάτινα χρώματα, δαχτυλίδια στολισμένα μὲ μαργαριτάρια. Τὸ σφίξιμο τῶν δάχτυλων φαίνονταν σὰ νὰ ἤθελε ν' αὐξήσει ὅ,τι ὑπῆρχε πιὸ ἀκτινόβολο στὸ λουλούδι, νὰ τὸ ἀποσπάσει, γιὰ νὰ τὸ κάνει πιὸ φραμπαλωτό, πιὸ δροσερό, πιὸ ἀγνό. Τὸ παράξενο σ' αὐτὴ, κ' ἴσως καὶ στὸν ἀδελφό της, ἦταν πὼς αὐτὸ τὸ σφίξιμο, αὐτὸ τὸ μάγκωμα, μεταβάλλονταν σὲ μιὰ διαρκῆ ἀποτυχία. Καὶ τώρα τὸ ἴδιο γίνονταν σχετικὰ μὲ τὸ λουλούδι. Τὸ κρατοῦσε ἀνάμεσα στὰ χέρια της· τὸ ἔσφιγγε μὰ δὲν τὸ ἀποκτοῦσε, δὲν τὸ χαίρονταν ἀπόλυτα κί' ὀλοκληρωτικά.

Κανένας ἀπὸ τοὺς Κραίη δὲν εἶχε παντρευτεῖ, θυμήθηκε ἡ Φάννου Οὐίλμοτ. Κί' ἀναλογίζονταν πὼς, ἕνα βράδυ, πού τὸ μάθημα εἶχε παραταθεῖ πέρ' ἀπὸ τὴ συνηθισμένη ὥρα, κ' εἶχε σκοτεινιάσει, ἡ Τζιούλια Κραίη τῆς εἶχε πεῖ: «Οἱ ἄντρες, βέβαια, μᾶς προστατεύουν» καὶ τῆς χαμογέλασε μ' ἐκεῖνο τὸ παράξενο χαμόγελο, καθὼς τῆς φοροῦσε τὸ μαντῶ, πού τὴν ἔκανε σὰν τὸ λουλούδι, εὐαίσθητη ὡς τὴν ἄκρη τῶν δαχτύλων τῆς νειότης της, κί' ἀκτινόβολη, μὰ πού, σὰν τὸ λουλούδι πάλι, ἡ Φάννου μόλις τὸ ὑπόπτει.

«Ἄ! μὰ δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ προστασία» ἀπάντησε ἡ Φάννου γελώντας· κί' ὅταν ἡ Τζιούλια Κραίη κοιτάζοντάς τὴν μ' ἐκεῖνο τὸ παράξενο βλέμμα, εἶχε προσθέσει πὼς δὲν ἦταν καὶ τόσο πολὺ βέβαιη γι' αὐτό, ἡ Φάννου κατακοκκίνησε ἀπὸ θαυμασμό πού ἐνιωθε στὰ μάτια της.

«Τὸ μόνο, πού εἶναι ἄξιοι νὰ κάνουν οἱ ἄντρες» εἶπε. Αὐτὸς ἄραγε νὰ ἦταν ὁ λόγος πού δὲν εἶχε παντρευτεῖ ποτέ, ἀναρωτιῶνταν ἡ Φάννου, καρφώνοντας τὰ μάτια της στὸ δάπεδο. Κ' ἔπειτα δὲν εἶχε ζήσει ποτέ στὸ Σαλίσμπερυ. «Ἡ ὀμορφότερη γωνιά τοῦ Λονδίνου, εἶχε πεῖ μιὰ φορὰ (μιλῶ βέβαια γιὰ πρὶν ἀπὸ δέκα πέντε—εἴκοσι χρόνια) εἶναι τὸ Κένιγκστον» Μέσα σὲ δέκα λεπτά βρίσκεται κανεὶς στοὺς κήπους—πού εἶναι νὰ ποῦμε ἡ καρδιά τῆς ἐξοχῆς. Μπορεῖ κανεὶς νὰ γευματίσει φορώντας τὰ σκαρπίνια του, χωρὶς νὰ κινδυνεύσει νὰ κρουολογήσει «Τὸ Κένιγκστον, ξέρετε ἦταν σὰν ἕνα χωριό, κεί-

νον τὸν καιρό» ἔλεγε.

Καὶ σταματοῦσε τότε, γιὰ νὰ τὰ βάλει μὲ μιὰ στρυφνότη-
τα, μὲ τὰ ρεύματα τοῦ ὑπόγειου σιδηρόδρομου.

«Αὐτὰ κάνουν οἱ ἄντρες» εἶχε πεῖ μ' ἕνα πικρόχολο τόνο. Νὰ ἔρριχνε τάχα κάποιον φῶς ἡ δῆλωσή της αὐτὴ στὸ πρόβλημα γιὰτὶ δὲν εἶχε παντρευτεῖ· θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φανταστεῖ κάθε εἶδους σκηνὴ στὴ νεαρὴ τῆς ἡλικία, ὅταν, μὲ τὰ ὠραῖα γαλάζια μάτια της, μὲ τὴν ἴσια μύτη της, μὲ τὸ τάλαντο τῆς πιανίστας, μὲ τὸ ρόδο πού μ' ἕνα ἀγνό πάθος φοροῦσε στὸ ἄνοιγμα τοῦ φορέματος ἀπὸ μουσελίνα, εἶχε πρωτογοητεύσει τοὺς νέους, στοὺς ὁποίους ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ φυλτζάνια τῆς Κίνας, τ' ἀργυρὰ καντηλιέρια, τὰ ψηφιδωτὰ τραπέζια (γιατὶ οἱ Κραίη εἶχαν ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ ὠραῖα πράγματα) φαίνονταν ὑπέροχα· σὲ νέους ὄχι πολὺ διακεκριμένους, σὲ νέους τῆς πόλης γεμάτους φιλοδοξία. Τοὺς εἶχε πρωτογοητεύσει, κ' ἔπειτα ἦλθε ἡ σειρά ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ ἀδελφοῦ της· φοιτητὰί τῆς Ὁξφόρδης ἢ τοῦ Καίμπριτζ κατέβαιναν τὸ καλοκαίρι, τὴ συνόδευαν στὸ ποτάμι, συνέχιζαν μὲ ἀλληλογραφία τὴ συζήτηση γιὰ τὸ Μπρόουνινγκ, κ' ἴσως ὅταν, σπάνια, θὰ πήγαινε στὸ Λονδίνο, νὰ σκόπευαν νὰ τῆς δείξουν τὸ Κένιγκστον Γκάρντεν.

«Μιὰ ἀπὸ τις ὀμορφότερες γωνιὲς τοῦ Λονδίνου, τὸ Κένιγκστον. Μιλῶ γιὰ πρὶν ἀπὸ δεκαπέντε—εἴκοσι χρόνια» εἶχε πεῖ μιὰ μέρα. Μέσα σὲ δέκα λεπτά βρίσκεται κανεὶς στὸν Κῆπο, στὴν καρδιά τῆς ἐξοχῆς· θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐκλέξει, σκέπτονταν ἡ Φάννου Οὐίλμοτ, νὰ ξεχωρίσει λ. χ. τὸν κ. Σέρμαν τὸ ζωγράφου, ἕναν ἀπὸ τοὺς παλιούς της φίλους· νὰ τοῦ ὀρίσει ἕνα ραντε-βοῦ γιὰ μιὰν ἡλιόφωτη μέρα τοῦ Ἰουνίου· νὰ πάρουν μαζί τὸ τσαΐ κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα (εἶχαν συναντηθεῖ μιὰ φορὰ σὲ μιὰ συγκέντρωση ὅπου πήγαιναν μὲ σκαρπίνια, χωρὶς φόβο νὰ κρουολογήσουν). Ἡ θεία, ἢ ἄλλη γρηῆ συγγένισσα, θὰ τοὺς περίμενε ἐκεῖ, ἐνῶ αὐτοὶ θὰ θαύμαζαν τοὺς μαιάνδρους τοῦ ποταμοῦ. Ξεχνιοῦνταν σ' αὐτὸ τὸ θέαμα. Ἴσως νὰ τὸν διέσχιζαν μὲ τὴ βάρκα. Τὸν σύγκρινε μὲ τὸν Ἄβωνα. Ἐκεῖνη θὰ εὕρισκε τὴ σύγκριση πολὺ τολμηρῆ. Τὴν ἐνδιέφερε πολὺ τὸ θέαμα τοῦ ποταμοῦ. Κάθονταν κάπως στενόχωρα, κάπως παράμερα, ἂν καὶ χαριτωμένα στὸ τιμόνι. Σ' ἐκείνη τὴν κρίσιμη στιγμή πού ἐκεῖνος εἶχε ἀποφασίσει ν' ἀνοίξει τὴν καρδιά του

—Ήταν ή μοναδική τύχη νά βρεθεί μονάχη μ' ένα νέο—εκείνος άρχισε νά μιλάει, με τό πρόσωπο στραμμένο, με μιάν άρκετά κωμική κίνηση από νευρικότητα, πάνω από τόν ώμο της. Ήκείνη τή στιγμή τόν είχε διακόψει άπότομα· θά τράκαραν πάνω στη γέφυρα, φώναξε. Ήταν μιá στιγμή φρίκης, ζαλάδας και άποκάλυψης και για τούς δυό. «Δέ μπορώ νά τό έχω δικό μου, δέ μπορώ νά τό άποκτήσω» σκέφτηκε. Δέ μπορούσε νά καταλάβει για ποιόν λόγο είχε έλθει κοντά της. Με μιάν άποτομη κίνηση του κουπιού, πιτσιλιζοντας γύρω, έστρεψε τή βάρκα. Τάχα για νά τόν κοροϊδέψει; Τήν ξαναοδήγησε πίσω και τής ειπε: «χαίρετε».

Θά μπορούσε κανείς άπροσδιόριστα νά διαποικίλει αυτή τή σκηνή, σκέφτηκε ή Φάννου Ούιλμοτ. (Μά που τής έπεσε ή καρφίτσα;) θά μπορούσε νά ήταν ή Ραβέννα ή τό "Εδιμπουργκ όπου είχε ζήσει με τόν άδελφό της. Ή σκηνή θά μπορούσε ν' αλλάξει, όπως και οι νέοι, και ή σωστή διάταξη άπ' όλ' αυτά· ένα πράγμα μόνο ήταν μόνιμο—ή άρνησή της, κ' έπειτα ή θλίψη της και τέλος ό θυμός με τόν έαυτό της, οι δικαιολογίες της, ή αυτοπαρηγόρια της—ναί βέβαια ή άτέλειωτη αυτοπαρηγόρια της. Τήν άλλη μέρα ίσως νά σηκώθηκε στις έξη τό πρωί· θά φόρεσε τό μαντώ της· και θά έκανε τόν περίπατό της από τό Κένιγκστον ως τόν ποταμό. Ήταν ευχαριστημένα που δέν έχασε άδικα τήν ώρα της νά θαυμάσει τά πράγματα στην καλύτερή τους στιγμή, δηλαδή προτού ξυπνήσει ό κόσμος· θά μπορούσε νά προγευματίσει στο κρεβάτι της αν ήθελε. Είχε διατηρήσει τήν ανεξαρτησία της.

Ναί, χαμογελούσε ή Φάννου Ούιλμοτ, ή Τζιούλια Κραίη δέν είχε κινδυνεύσει νά χάσει τις συνήθειές της. Είχαν διατηρηθεί σώες· αν παντρεύονταν θά τις έχανε όλοτελα «Τι δράκοι!» είχε πει ένα βράδυ μισογελώντας όταν μιá άλλη μαθήτρια, μιá νεοπαντρεμένη κοπέλλα που στοχάστηκε ξαφνικά πως δέ θά πρόφτανε νά πάει σπίτι της, πριν γυρίσει ό άντρας της, και τώβαλε στα πόδια.

«Τι δράκοι» είχε πει μ' ένα έπιτηδευμένο γέλιο. "Ενας δράκος ίσως νά μπορούσε νά επέμβει στο πρόγευμα στο κρεβάτι, σ' έναν περίπατο τήν αύγή κατά μήκος του ποταμού. Τι θά μπορούσε όμως νά συμβεί (αυτό μόλις μπορούσε νά τό συλλάβει κανείς) αν τύχαινε νά έχει παιδιά; λάβαινε έκπληκτικές

προφυλάξεις ενάντια στο κρύο, στην κούραση, στην πολυφαγία, στην άσχημη τροφή, στα ρεύματα στα πολύ ζεστά δωμάτια, τις διαδρομές με τόν υπόγειο, γιατί δέ μόρεσε ποτέ νά έξακριβώσει από που άρπαχνε τούς κεφαλόπονους που μετέβαλαν τή ζωή της σ' ένα άληθινό πεδίο μάχης. Είχε θεθεί σε μιá διαρκή καταδίωξη του έχθρου, σε σημείο που νά βρίσκει πώς ό άγώνας αυτός είχε κάποιον ενδιαφέρον· αν τύχαινε στο τέλος νά νικήσει τόν έχθρό, θά εύρισκε τή ζωή κάπως κενή. "Ετσι ή πολεμική αυτή προσπάθεια ήταν διαρκής—άπό τή μιá μεριά τό άηδόνι ή τό τοπίο που τό αγαπούσε με πάθος—ναί γιατί για τά τοπία και τά πουλιά δέν είχε παρά μονάχα πάθος και από τήν άλλη ό ύγρος δρόμος ή τό φοβερό και μακρό μονοπάτι που κλωθόγυρνε στον άπότομο λόφο που τήν άλλη μέρα δέ θά τής έφερνε τίποτε καλύτερο από έναν κεφαλόπονο. "Όταν λοιπόν από καιρό σε καιρό, δοκιμάζοντας τή δύναμή της, κατώρθωνε νά έπισκεφτεί τό Hampton Court, τήν έβδομάδα που άνοιγαν οι κρόκοι (σ' αυτά τά στιλπνά λαμπρά λουλούδια στρέφονταν οι προτιμήσεις της) τό θεωρούσε σά μιá νίκη. Ήταν τουλάχιστο κάτι που διαρκούσε, κάτι που τό λογάριάζε. Κρεμνούσε τό άπόγευμα κείνο στο περιδέραιο από τις άξιομημόνευτες μέρες, τό όχι τόσο μακρό ώστε νά τις θυμάται μιá μιá: εκείνο τό τοπίο, εκείνη τήν πόλη· νά τις δείξει, νά τις αισθανθεί, νά τις νιώσει, ν' αναστενάξει για ό,τι τά καθιστούσε τόσο σπάνια.

«Ήταν τόσο όμορφα τήν περασμένη Παρασκευή» έλεγε «που άποφάσισα νά ξαναπάω». "Ετσι έφυγε για τό Βατερλό με δική της πρωτοβουλία—νά έπισκεφτεί τό Hampton Court—μόνη. Φυσικά, και ίσως άλήθεια, τήν οϊκτειραν για κείνο που ή ίδια δέν περίμενε κανένα οϊκτο (και πραγματικά, συνήθως ήταν έχέμυθη και μιλούσε μόνο για τήν υγεία της, όπως ένας πολεμιστής θά μιλούσε για τόν έχθρό του) τήν οϊκτειραν που ήταν πάντα μονάχη. "Ό άδελφός της είχε πεθάνει. Ή άδελφή της ήταν άσθματική. Αυτή ή ίδια εύρισκε πώς τό κλίμα του "Εδιμπουργκ τής έκανε καλό. Ήταν πολύ ψυχρό για τή Τζιούλια. "Ισως ακόμα τό μέρος αυτό νά τήν κούραζε, από τότε που άδελφός της, ό περίφημος άρχαιολόγος, είχε πεθάνει έδω. Ζούσε σ' αυτό τό σπιτάκι του Brompton Road όλομόναχη.

Ή Φάννου Ούιλμοτ είδε τήν καρφίτσα σε μιá σχισμάδα

του τάπητα· τὴ μάζεψε. Κοίταξε τὴ μίς Κραίη. Ἦταν τάχα τόσο μονάχη ἢ μίς Κραίη; Ὁχι. ἢ μίς Κραίη ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, φαίνονταν σὰ μιὰ γυναῖκα, πάρα πολύ, ἀπόλυτα εὐτυχισμένη. Ἡ Φάννου τὴν εἶχε δεῖ σὲ μιὰ στιγμή ἔκστασης. Κάθονταν ἐκεῖ, λίγο ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὸ πιάνο, μὲ τὰ χέρια συμπλεγμένα στὸ γόνατο, καὶ κρατῶντας ὀρθογώνιο παράθυρο δίχως κουρτίνες, ὀλοπόρφυρο τὸ βράδυ, ἔντονα πορφυρὸ κάτω ἀπὸ τίς λάμπεις τῶν ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων ποὺ φώτιζαν δίχως ἀμπαζούρ τὴ γυμνὴ αἴθουσα τῆς μουσικῆς.

Ἡ Τζιούλια Κραίη, συγκεντρωμένη καὶ ὀρθόσωμη, καθὼς κάθονταν κρατῶντας τὸ λουλοῦδι, φαίνονταν σὰ νὰ ἔβγαине ἀπὸ μιὰ νύχτα τοῦ Λονδίνου, ποὺ σὰν ἕνα μαντῶ, τὴν ἔρριχνε πίσω της. Μέσα στὴ γυμνότητα καὶ στὴν ἔντασή της εἶχε κάτι ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ πνεύματός της, κάτι ποὺ τὸ εἶχε μόνη της δημιουργήσει, ποὺ τὴν τριγυρίζει. Ἡ Φάννου τὴν ἀποθαύμαζε.

Ὅλα φαίνονταν διάφανα γιὰ μιὰ στιγμή κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τῆς Φάννου Οὐίλμοτ. Καθὼς παρατηροῦσε τὴ μίς Κραίη διέβλεπε τὴν ἀληθινὴ πηγὴ τῆς ὑπαρξῆς της ἀπὸ τὴν ὁποία ἀνάβρυσαν ὀλόαργυρες σταλαγματιές. Εἶδε πίσω ἕνα μακρυνὸ παρελθόν. Εἶδε τὰ πράσινα ρωμαϊκὰ βάζα μέσα στὶς βιτρίνες τοῦς ἄκουσε τοὺς κορίστες ποὺ ἔπαιζαν κρίκετ· εἶδε τὴν Τζιούλια νὰ κατεβαίνει ἡρεμῆ τὰ σκαλιὰ τοῦ κεφαλόσκαλου, νὰ προχωρεῖ πρὸς τὴν πρασινάδα· τὴν εἶδε νὰ σερβίρει τὸ τσάι κάτω ἀπὸ τοὺς κέδρους, νὰ πιέζει ἡρεμὰ τὸ χέρι τοῦ γέρου μὲς τὸ δικὸ της χέρι· τὴν εἶδε νὰ τριγυρίζει στοὺς διαδρόμους αὐτῆς τῆς παλιᾶς κατοικίας μ' ἕνα μουσκεμένο πανὶ στὸ χέρι, σημειώνοντας τὰ ὄρια· νὰ θλίβεται, καθὼς περπατοῦσε, γιὰ τὴν ἀηδία αὐτῆ τῆς καθημερινῆς ζωῆς· καὶ σιγά—σιγά, καθὼς μεγάλωνε τὴν εἶδε νὰ ἐγκαταλείπει τὰ καλοκαιρινὰ φορέματα γιὰτὶ δὲν ταίριαζε στὴν ἡλικία της νὰ φορεῖ τόσο ἀνοιχτά· νὰ περιποιεῖται τὸν πατέρα της κάθε φορὰ ποὺ ἀρρωστοῦσε· νὰ διασχίζει ἕνα δρόμο καὶ ν' ἀπομακρύνεται ὄλο καὶ μὲ περισσότερη σταθερότητα ὅσο γίνονται ἔκδηλη ἢ θέλῃσῃ της πρὸς τὸ μοναχικὸ τέρμα· νὰ ταξιδεύει οἰκονομικὰ· νὰ λογαριάζει τὰ ἔξοδα καὶ νὰ μετράει τὰ λεφτὰ ποὺ κρατοῦσε μαζί της, ὅσα τῆς χρειάζονταν γιὰ τὸ ταξίδι καὶ γιὰ κεῖνον τὸν παλιὸ καθρέφτη· πεισματικὴ, ἀποφασισμένη, ὅ,τι κι' ἂν ἔλε-

γαν οἱ ἄλλοι γιὰ ὄλ' αὐτά, ἔκανε ὅ,τι τῆς ἄρεσε. Εἶδε τὴν Τζιούλια ...

Τὴν Τζιούλια καμένη. Τὴν Τζιούλια φλογισμένη. Μέσα στὴ νύχτα ἔκαιε σὰν ἕνα λευκὸ πεθαμένο ἄστρο. Ἡ Τζιούλια ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά της. Ἡ Τζιούλια τὴ φίλησε στὰ χεῖλη. Ἡ Τζιούλια τὴν κατάκτησε.

«Οἱ καρφίτσες τῆς Σλάτερ δὲν τρυποῦν» εἶπε ἢ μίς Κραίη γελώντας παράξενα, χαλαρώνοντας τὸ ἀγκάλιασμα, ἔνω ἢ Φάννου Οὐίλμοτ καρφίτσωνε τὸ λουλοῦδι στὸ στήθος της μὲ τρεμάμενα δάχτυλα.

(Μετάφρ. ἀπὸ τὸ ἀγγλικό)

ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΣ

ΒΙΖΥΗΝΟΥ

ΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΣΤΟ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΟ

Μὲ τὸν τίτλο «Στίχοι γραμμένοι ἐν τῷ φρενοκομείῳ» εἶνε περασμένο στίς ἐκδόσεις, στίς ἀνθολογίες καὶ στὰ καθημερινὰ ξανατυπώματα, σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικά, τό γνωστό καὶ δημοτικώτερο ἀπ' ὅλα τὰ κομμάτια του, ποίημα τοῦ Βιζυηνοῦ ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ στίχο: Σὰ μ' ἀρπάχθηκε ἡ χαρὰ....

Τὸ κομμάτι αὐτὸ τὸ χρωστᾶμε στὸ γιατρὸ Ν. Βασιλειάδη. Ὁ Βασιλειάδης στενὸς φίλος καὶ σχετικὸς τοῦ Βιζυηνοῦ, στάθηκε ὁ μοναδικὸς βιογράφος του καὶ ὁ ἀφοσιωμένος μελετητὴς καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ ἔργου του. Ταχτικά ἀναζητοῦσε τὸν ἄτυχο ποιητὴ στὸ Δρομοκαίτειο καὶ τότε παρακολουθοῦσε στίς μαῦρες μέρες ποὺ περνοῦσε—θλιβερὸ καὶ τραγικὸ συντρίμι. Ὁ Βασιλειάδης πετύχαινε πολλὰς φορὰς τὸν ποιητὴ στίς καλὰς του ὥρες—τότε ποὺ ξεθόλωνε τὸ ταραγμένο μυαλό του. Πολλὰς φορὰς πάλι εὑρίσκει πάνω στὸ γραφεῖο του στίχους του, γραμμένους σὲ παρόμοιες στιγμὲς, στὰ lucida intervalla του. Ἄπ' αὐτοὺς τοὺς στίχους, ὅσους εὑρίσκει καλοὺς, δημοσίευε μὲ πληροφορικὰ σημεῖα σὲ σύγχρονα φύλλα καὶ περιοδικά. Παρμένους ἀπ' τὸ στόμα του ἢ ἀπὸ χειρόγραφό του—δὲ μᾶς λέγει—δημοσίευσε¹ στὰ 1894 καὶ τὸ παραπάνου ποίημα στὸ ἡμερολόγιό τοῦ Ἄρσένη, Ποικίλη Στοά (1894 σελ. 147-9) μὲ τίς ἀκόλουθες σχετικὰς πληροφορίες καὶ μὲ τὸν τίτλο «Τὸ Φάσμα μου».

«Θὰ τελειώσω μόνον τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀτυχοῦς μου φίλου, παραθέτων τὸ πρῶτον τοῦ ποίημα, ὅπερ ἔγραψεν ἅμα ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον. Τὸ ποίημα τοῦτο ἀποπνέον στυγνὴν μελαγχολίαν, ρεμβώδη παθητικότητα, παραθέτω ὁλόκληρον, ὃ δ' ἀναγνώστης θὰ συγκινηθῆ καὶ θὰ κλάσῃ διὰ τὸ λυγρὸν παράπονόν του, ἀτυχοῦς ἔρωτος ποιητικῆς καρδίας. Ἐν μόνον ἐν τῷ πόνῳ τῆς καρδίας του ποθεῖ ὁ ποιη-

¹) Τὸ δημοσίευσμά τοῦ μάλιστα αὐτὸ τὸ χρονολογεῖ ἀπὸ Νοέμβρ. 1893.

τῆς, ἀφοῦ ἔχασε τὴν ξανθὴν καὶ τὴν γαλανὴν του, νὰ ἡσυχάσῃ πλέον καὶ ν' ἀναπαυθῆ ἀπηυδῆκως παρὰ τὸν σταυρὸν τοῦ τάφου τῆς. Ἄραγε δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ «ἡσυχάσῃ»;

Ἄκολουθεῖ τὸ ποίημα μὲ τὸν τίτλο, καθὼς εἶπαμε. Τὸ Φάσμα μου

Δὲν εἶνε ὅμως τὸ κομμάτι αὐτὸ οὔτε τὸ πρῶτο ποίημα τοῦ Βιζυηνοῦ στὸ φρενοκομεῖο, οὔτε γράφτηκε κἀν στὸ φρενοκομεῖο, μὰ καὶ οὔτε πρωτογράφηκε μὲ τέτοιο τίτλο, καὶ οὔτε μὲ τὸ σκοπὸ νὰ φανερώσῃ τὴ θλίψη τὴν ἀτομικὴ τοῦ ποιητῆ γιὰ τὸ χαμὸ τῆς χαρᾶς του, τῆς ἀγάπης του, τῆς ξανθῆς καὶ γαλανῆς Μπετίνας του, ποὺ τοῦ τὴ στέρεσε τὸ μεγάλο ἀτύχημά του.

Στὸ χειρόγραφο τοῦ Βιζυηνοῦ μᾶζι μὲ ἄλλα μελέτησα καὶ χρησιμοποίησα ἐφέτος μὲ τὴν εὐγενικὰ παραχώρηση τοῦ Θεραϊκοῦ Κέντρου, ἀρχινημένο στὰ 1890 καὶ τελωμένο στὰ 1892 ποὺ ἀρρώστησε, βρίσκεται τὸ κομμάτι στὴν πρώτη του μορφή ἀνάμεσα σὲ ἄλλα τοῦ 1892 καὶ μὲ τὸν τίτλο: Πένθος πρὸς τὴν Α. Β. Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα Γεώργιον τὸν Α' ὡς φιλόστοργον καὶ πενθοῦντα πατέρα. Τὸ κομμάτι γράφτηκε γιὰ τὸ θάνατο τῆς βασιλοπούλας Ἀλεξάνδρας, ποὺ ἔγινε στὰ 1891 τὸ Σεπτέμβριον καὶ τὴν ἔλαψε μᾶζι μὲ τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ καὶ ἡ σύγχρονη ποίηση. (Καὶ ὁ Παπαδιαμάντης ἔγινε ποιητὴς ἀκόμα γιὰ νὰ φανερώσῃ αὐτὸ τὸ γενικὸ πένθος μὲ τὸ ποίημά του «Ἡ κοιμώμενη βασιλοπούλα» στὴν Ἑφημερίδα τῆς 21 Σεπτ. 1891). Πρέπει λοιπὸν καὶ νὰ δημοσιεύτῃκε στὰ 1891, μὰ δυστυχῶς δὲ μοῦ στάθηκε δυνατὸ νὰ ἐξακριβώσω ποῦ. Ὡστόσο τὸ χειρόγραφο μᾶς δίνει τὴν πρώτη καὶ γνήσια μορφή τοῦ κομματιοῦ αὐτοῦ, ποὺ εἶνε ἓνα λυπητερὸ ἔλεγχο γιὰ τὸ χαμὸ μᾶς λατρευτῆς καὶ κοσμοαγαπημένης ὑπαρξῆς, ποὺ χτύπησε καὶ λάβωσε ἀνεπανόρθωτα τὸ βασιλὸ Γεώργιο καθὼς σ' ἓνα χρονικὸ του μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε ὃ κ. Δ. Γατόπουλος στὴν Ἑστία τῆ φωτεινῆς.

Ὁ τρυφερὸ ἔλεγειακός, ὁ ρεμβαστικὰ βαρύλυπος τόνος τοῦ κομματιοῦ ξαναγύρισε στὸ σαλεμένο νοῦ τοῦ ποιητῆ ὅταν—στὶς φωτεινὰς στιγμὲς τῶν διαλείψεων του βλέποντας μπροστά του νὰ σαρκάζουν τὰ τραγικὰ ἐρεῖπια καὶ συντρίμια τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κόσμου καὶ κουκουβάγια σπαραχτικὴ νὰ ξεπετᾶ πάνου τους ἡ μαύρη θύμμησι τῆς χαμένης Μπετίνας του, ἐνιωθε τὴν ἀνάγκη νὰ κλάψῃ καὶ νὰ θρηνησῇ τὴν κατάντια του καὶ τὴ συμφορὰ του. Ὁ ἴδιος Βασιλειάδης σὲ μιὰ νεώτερη μελέτη του στὰ Θεραϊκὰ (παράρτημα πανηγυρικὸ τοῦ Ε' τόμου.) μᾶς πληροφορεῖ πὼς τὸ ἴδιο ποίημα εἶχε στὸ στόμα του καὶ σιγαψιθύριζε τοὺς στίχους του στὰ πρῶτα φανερώματα τῆς τρέλλας του,

πριν ακόμα μπή στο φρενοκομείο. Ξαναγυρίζανε οί θλιβεροί στίχοι για να κλάψουν πειά τώρα τη δική του τη συμφορά! Μὲ τὰ ξαναγυρίσματα αὐτὰ τὸ κομμάτι πήρε μιὰ δεύτερη μορφή ὄχι πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν πρώτη. Ἀλλάξανε λέξεις, ἀλλάξανε ἢ τροποποιηθῆκανε μερικοὶ στίχοι καὶ προστεθῆκανε μερικὲς καινούριες στροφές. Τρίτη μορφή πήρε τὸ ποίημα ἀργότερα μὲ τὴν καλόβουλη κριτικὴ ὑὑθαιρεία κι ἀδιαφορία τοῦ Ζερβοῦ στὴν ἔκδοση τοῦ Φέξη (Ποιήματα, 1936 σελ. 149-51) ποὺ ἀλλάξε πολλὰ καὶ μετὰθεσε ἀπ' τὴ θέση τους πολλὲς στροφές, ἀπ' τὴ σειρά ποὺ εἶχανε στὴ δεύτερη μορφή. Αὐτὴ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὴ λάβουμε ὑπ' ὄψη οὔτε καὶ χρειάζεται. Θὰ δώσουμε τὴν πρώτη μορφή τοῦ κομματιοῦ καθὼς εἶνε στὸ χειρόγραφο τοῦ ποιητῆ, καὶ στὸ κριτικὸ μας ὑπόνημα θὰ σημειώσουμε τίς διαφορὲς καὶ τίς παραλλαγές τῆς δευτέρας μορφῆς, ποὺ προέρχεται κι αὐτὴ ἀπ' τὸν ποιητῆ, ἔστω καὶ σὲ περιστάσεις δύσκολες κι ἀταίριαστες. Βραχυγραφῶ τὴ δεύτερη μορφή μὲ τὸ γράμμα Β.

ΠΕΝΘΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Β. ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΑ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΤΟΝ Α. ΩΣ ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΟΝ ΚΑΙ ΠΕΝΘΟΥΝΤΑ ΠΑΤΕΡΑ

Σὰ θυμοῦμαι τὴ χαρὰ
ποὺ χαιρόμουν μιὰ φορὰ
πῶς μοῦ ἐχάθη σὲ μιὰν ὥρα
δὲν γνωρίζω οὔτε τὴ χώρα
5 ποῦμαι τώρα.

Μόνο βλέπω καὶ φρονῶ
πῶς ὁ πόνος ποὺ πονῶ
καθὼς μ' ἔχει ἐμὲ ρημάξει
καὶ τοῦ κόσμου αὐτὴ τὴν τάξη
10 ἔχει ἀλλάξει.

Ἡ Β καθὼς εἶπαμε ἔχει τίτλο Τὸ Φάσμα μου, ποὺ ἴσως καὶ νὰ μὴν προέρχεται ἀπ' τὸν ποιητῆ ἀλλὰ νὰ τὴν ἔβαλε στὰ ἀνάκτι κι ἄταχτα χειρόγραφα τοῦ Ὁ Βασιλειάδης. Ὑστερα τὸ κομμάτι τὸ τιλοφορήσανε: Στίχοι γραμμένοι ἐν τῷ Φρενοκομείῳ καὶ μ' αὐτὸ τὸν τίτλο εἶνε γνωστὸ μέχρι σήμερα στίς ἀνθολογίες καὶ στὰ καθημερινὰ ξανατυπώματα σ' ἐφημερίδες περιοδικὰ κι ἡμερολόγια.

Νιὲς καὶ νιοὶ σὰν περπατοῦν
τὰ τραγούδια παραιτοῦν,
τὰ παιγνίδια τᾶχουν κρύψει,
τὴν δική μου ἂν διοῦνε θλίψη,
15 νὰ προκύψη.

Ὅς καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ
μὲ τὴν εὐθυμὴ καρδιά,
κάμνουν πρόσωπο θλιμμένο,
σὰ μὲ ἰδοῦν ὠρφανεμένο
20 νὰ διαβαίνω.

Καὶ στὴν εὐμορφ' ἐξοχή
"Αχ, ὠϊμέ, τὸν δυστυχῆ!
Τὰ λουλούδια ἕνα κ' ἕνα
εἶνε ὄλα μαραμμένα
25 σὰν κ' ἐμένα.

Στ. 1 Σὰν μ' ἀρπάχθηκε ἡ χαρὰ. Στ. 3 ἔτσι σὲ μιὰν ὥρα, Στ. 4 μέσ' σ' αὐτὴ τὴ χώρα. Στ. 5 ὄλα ἀλλάξαν τώρα. Στ. 5 ἀκολουθεῖ ἡ στροφή:

Καὶ ἀπὸ τότε ποὺ θρηνώ
τὸ ξανθὸ καὶ γαλανὸ
τὸ οὐράνιο φῶς μου
μετεβλήθη ἐντός μου
καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου

Στ. 11-5 Νειοὶ καὶ νειαῖς ποὺ περπατοῦν
καὶ φαιδρὰ μὲ χαιρετοῦν
ἢ φαιδρότη των θὰ λείψη
ἅμα ἰδοῦνε νὰ προκύψη
ἢ ἰδική μου θλίψη.

Στ. 15 ἀκολουθεῖ ἡ στροφή:
Καὶ ἡ θάλασσα ἢ πλατειὰ
δίχως μάτια, δίχως φτιά,
ὅταν νοιώση στὸ ἀργὸ μου βῆμα
ἡσυχάζει πιά τὸ σῶμα
σὰ νὰ κλαίῃ!
"Αχ τί κρίμα!

Στ. 16 ποὺ ἔχουν εὐ. κ. Στ. 19-20 σὰν μὲ βλέπουν νὰ διαβαίνω τὸν ὠρφανεμένο. Στ. 21-25 δὲν ὑπάρχουνε στὴ Β.

Καὶ ἔς τὸν πρίνο ἔς τὴν ἐλιά
τὰ γλυκόφωνα πουλιά,
ποῦναι γιὰ νὰ κελαῖδοῦνε
καὶ τὸν ἴσκιο μου σὰ δοῦνε
30 σιωποῦνε.

Μαῦρο σῶμα ἢ συμφορὰ
ἔς τὴν καρδιά μου πλημμυρᾶ —
Τὴν χαρὰ μου στερημένος
μέσ' ἔς τὸν κόσμο πιά, ὁ καϋμένος
35 εἶμαι ξένος.

Στ. 30 ἀκολουθοῦνε οἱ στροφές στὴ Β :

Καὶ ὁ γαλάζιος οὐρανός
σάν τὸν βλέπω ὄρφανός
δῦσι στρέφει
φῶς τὰ ὠραῖα του νέφη
δὲν τὰ στέφει.

Μόν' ὁ ἄγριος βορειᾶς
κρύος, μελανῆς θωριᾶς,
καβαλλάρης πάνω ἔς τ' ἄτι
μοῦ σφυρίζει στ' αὐτὶ κάτι
καὶ διατάττει.

Στὸ λειβάδι τὸ βαθὺ
ἢ φωνὴ μου ν' ἀκουσθῆ
τὰ φαιδρά τὰ πεταλούδια,
παραίτοῦνε στὰ λουλούδια
τὰ τραγούδια!

Καὶ τὸ ρυάκι, ποῦ λαλεῖ
παραμύθια καὶ πλαλεῖ
ἔς τὴν σκιά μου, σάν διαβαίνει,
σιωπᾶ καὶ μένει
καὶ δὲν κρένει.

Μὲ μιὰ σκέψι σκοτεινὴ
μ' ἓνα στήθος ποῦ πονεῖ
καὶ μὲ δάκρυα σάν κύμα
σέρνω τὸ βαρὺ μου βῆμα
40 σ' ἓνα μνήμα.

Γάνω ἀπ' τὸ νωπὸ σωρό,
ἀπὸ δάκρυα νοτερό
τριγυρνοῦν τὰ πεταλούδια
καὶ ραντίζουνε λουλούδια
45 τ' ἀγγελοῦδια.

Τὸν σταυρὸ τὸν ἀψηλὸ
σφίγγω καὶ γλυκοφιλῶ,
τὸ μυριάκριβο ὄνομά της.
Καὶ θαρῶ ἀπ' τὰ χῶματά της
50 ἢ λαλιά της,

Ἢ λαλιά της ἢ χρυσῆ
πῶς μὲ λέγει. Ἐδῶ καὶ σὺ
γύρε πιά τ' ἀχνὸ κορμί σου
δίπλα στὸ ξανθὸ παιδί σου
55 καὶ κοιμήσου.

Καὶ τὸ ἀγόρι τὸ φαιδρὸ
εἰς τὸ φύλλωμα τὸ ἄδρὸ
σάν μὲ νοιώση,
δὲν μπορεῖ πλέον νὰ δώση
ἀρωμάδα τὴση.

Στ. 31-40 οἱ στροφές πῆραν τὴν ἀκόλουθη μορφή :

Μὲς ἔς τὰ στήθια ἢ συμφορὰ
σάν τὸ κύμα πλημμυρᾶ
σέρνω τὸ βαρὺ μου βῆμα
σ' ἓνα μνήμα.

Οἱ στ. δηλ. 33-5 καὶ 36-8 δὲν ὑπάρχουν στὴ Β.
Στ. 41-5 δὲν ὑπάρχουνε στὴ Β. Στ. 46 ἀγκαλιὰ γλυκοφιλῶ Στ. 49-
55 Καὶ ἀπ' τὰ χ. της / ἢ φωνὴ της ἢ χρυσῆ / μοῦ φωνάζει ἔλα καὶ σὺ /
δίπλα στὸ ξανθὸ παιδί σου / καὶ κοιμήσου.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Από τὸ ἴδιο χειρόγραφο τοῦ Βιζ. πού καθὼς εἴπαμε, περιέχει τὴν ποιητικὴ παραγωγή τοῦ Βιζ. ἀπὸ 1890 1892 διήλεξα δυὸ κομμάτια, πού ὕστερα ἀπὸ σχετικὲς μου ἔρευνες, τὰ θαρρῶ ἀνέκδοτα.

ΤΙ ΘΕΣ ΕΣΥ;

- Τι θες ἐσύ ποῦ μέσ' ἔς τὸ νοῦ μου πάλι
 συχνά νά καθρεφτίζεσαι σ' ἀρέσει ;
 Πετᾶς ἀπὸ τὸ γαλανὸ τὸ παραγιάλι
 καὶ ἔς τοῦ πελάγου φέρεσαι τὴ μέση ;
 5 Ζητᾶς χλωρὸ δενδρὶ ἔς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης
 κλωνάρι νά φωλιάσῃς ;
 "Ανεμος περνᾷ !
 φεύβα ἔς τὰ βουνά
 Μέσ' ἔς τὰ κύματα ἂν κουρνιάσῃς
 10 δέν θά βγῆς ξανά
- Σάν παρδαλό κι ἀθῶο πεταλοῦδι
 συχνά ροφᾶς ἀπ' τὴν καρδιά μου μέλι.
 Σ' εὐφραίνει νά μεθᾶς μ' ἓνα τραγοῦδι
 κατόπι τί θά γίνῃ δέν σέ μέλλει.
 15 Φυσᾶς τές σπίθες πού στά στήθια μου ἔχω θάψει.
 "Αν φέξουν τί θά βλάψῃ ;
 Κόρη τρυφερὰ
 ἄναψε ἢ πυρά.
 Πέτα τώρα μὴ σοῦ κάψῃ
 20 τὰ χρυσᾶ φτερά.
- "Αν εἶχα τὴ φαιδρότη πού ἔχω χάσει
 τές χάρες κι ὠμορφιές πού μείναν πίσου
 τότε μικροῦλα μου ἤθελε ταιριάσει
 ἢ νέα αὐτὴ καρδιά μὲ τὴν δική σου.
 25 Τότε ὅπου θάλλουν ρόδα, κρίνοι κι ἀνεμώνη
 ἤθέλαμε σκαλώνει
 μιὰ ζεστὴ φωλιά
 καὶ δουλειὰ θᾶχαμε μόνη
 τὰ ζεστά φιλιὰ.

- 30 Σάν εἶσαι ἀκόμα ἀνήλικο ἀγγελούδι,
 ἔς τές λάμπες, ἔς τές θωριές μὴν παρατρέχῃς
 μὴν χάσης τῶν φτερῶν τ' ὠραῖο χνοῦδι,
 μὴν πέσης καὶ καῆς σάν δέν προσέχῃς.
 "Ὅπου ἢ καρδιά γι ἀγάπη ὑπομονὴ δέν κάνει
 35 ἀργὰ καταλαμβάνει
 ὅτι γιὰ ἡδονὴ
 ἀγάπη ἀληθινὴ
 κι εὐδαιμονία χάνει
 καὶ ὕστερα — θρηνεῖ.
 23-3-93

ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

- Στὴν καρδιά πού εἶχε κλίνει
 τόσα χρόνια σιγανὰ
 μαγικὲς ἀχτῖνες χύνει
 κάθε σου ματιὰ ξανά.
- 5 Τές χορδές της τρεμουλιάζει
 σὰ μιὰ λύρα μαγικὴ
 πού τραγοῦδια δός του βγάζει
 μὲ φωνὴν ἀγγελικὴ.
 10 Κι ἀπ' τὰ δυὸ μικρὰ σου χεῖλη
 μυροβόλα σου πνοὴ
 σάν θεός τῆς ἔχει στείλει
 μιὰν αἰώνια νιότη καὶ ζωὴ.
- Καὶ τ' ἀθάνατα λουλούδια
 μὲ πανώρια μυρωδιὰ
 15 μοῦ στολίζουν τὰ τραγοῦδια
 μ' εὐτυχίες τὴν καρδιά.
 Χερουβὴμ τοῦ Παραδείσου
 ἄγγελε Θεοῦ χρυσέ,
 ἔμβρα μέσα καὶ κοιμήσου
 28 ὄλα τᾶγραφα γιὰ ζέ.

Ἐπάρχουν στὸ χειρόγραφο πολλὰ κομμάτια, πού ἄλλα εἶνε δημοσιευμένα κι ἄλλα ἀνέκδοτα. Μιὰ σειρὰ ἀνεκδότων ἔδωσα σὲ παρτίρτημα σχετικῆς γιὰ τὸ Βιζ. φιλολογικῆς ἐργασίας μου, πού θά τυπωθῇ στὰ Θρακικά.

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΑΠΤΑΝΤΗΜΑΤΑ

Τὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν εἶναι θαυμάσιο αὐτὲς τίς ἀστραφερές μέρες, καὶ ἀντιλαμβάνομαι πλήρως, ὅτι κάποτε ἐσημείωσα αὐτὲς τίς γραμμές: *Je me souviens des paroles d'Agur, fils de Jaké, et des choses qu'il déclare les plus incompréhensibles et les plus merveilleuses: la trace de l'oiseau dans l'air et la trace de l'homme dans la vierge.* Αὐτὲς οἱ γραμμές στέκουν, μὲ μολύβι στὸ περιθώριο γραμμένες, μέσα σ' ἕναν συνέκδημο, καὶ τίς βρῆκα πρὶν ἀπὸ τρεῖς μέρες, ψάχνοντας νὰ ἰδῶ, ἂν ὑπῆρχε ἕνας δρόμος, ὅταν, ἀνεβαίνοντας κανεὶς ἀπ τὴ θάλασσα ἐπάνω στὸ Οὐρμπίνο, νὰ πῆγαινε ὕστερα ἀπὸ κεῖ μὲ ἀμάξι πάνω ἀπ τὸ βουνὸ στὴν Ἀσσίζη ἢ στὴ Λίμνη Τρασιμένη. Βλέπω, πὼς αὐτὲς οἱ γραμμές εἶναι δικό μου γράψιμο, εἶναι γραμμένες τρεμουλιαστά, ἴσως μέσα στὸ ἀμάξι, ἴσως στὸ τραῖνο· ὅμως καμμιά σκέψις δὲν μοῦ θυμίζει, ποῦθε προέρχονται. Κατὰ τὰ φαινόμενα ἀπὸ κάποιο παλαιῖκό γαλλικὸ βιβλίο. Μὰ διὰ βάζα τότε στὴν Οὐμβρία ξενικά, παράξενα βιβλία; Δὲν ξέρω τίποτα. Ποιὸς εἶναι ὁ Ἀγούρ; Καὶ ποιὸς ὁ ὁμιλητής, ποῦ μνημονεύει τὸν Ἀγούρ; Καὶ ὅμως ἐγὼ τὸ ἔγραψα αὐτό, καὶ ὅλα τᾶλλα ἔχουν τώρα σβύσει, καὶ μόνον αὐτὸ προέχει. Καὶ κάπου μέσα μου, στὰ πράγματα, ποῦ ἐπέζησα, προτοῦ γίνω τριῶ χρονῶ, καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἄγρυπνη μνήμη μου δὲν ἤξερε ποτέ τίποτα, κοντὰ στ' ἀπόρρητα τῶν σκοτεινότερῶν μου ὀνείρων, κοντὰ στοὺς στοχασμούς, ποῦ ἐστοχάστηκα κάποτε πίσω ἀπ τὴν ἴδια μου ράχη, κατοικεῖ τώρα αὐτός ὁ Ἀγούρ—κ' ἴσως ἀνέβει μιά μέρα ὅπως ἕνας νεκρὸς ἀπ τὸν τάφο, σὰν δολοφόνος ἀπὸ μιά καταπακτὴ, κι ὁ ξαναερχομὸς του θάναι ἀλλόκοτος, ὅμως ὄχι καὶ πῶς ἀλλόκοτος ἀπὸ τὴν προχθεσινὴν ἀπομεσημεριάτικην εἰσόρμησι τοῦ νέου χελιδονιοῦ, ποῦ ἐπέστρεφε διὰ τοῦ αἰθέρος, μέσα ἀπ τὴ μισανοιχτὴν

ὀξώπορτα, στὴν παλῆα φωλιά, ἐνσκήπτοντας σὰν ἕνας σκοτεινὸς κεραυνός. Κ' ἕνα λεπτὸ ἀργότερα, σὰν ἕνας δευτέρου σκοτεινὸς κεραυνός, ἀκολουθώντας τὸν πρῶτο, ἀπὸ τὸ κατακόρυφο τοῦ αἰθέρος, ἤρθεν ἡ θήλεια, ἡ νεαρὴ ἀδερφή καὶ τώρα γυναίκα. Ἐπειδὴ εἶναι ἀδέρφια, ποῦ ἐπωάστηκαν τὸ περασμένο καλοκαίρι σ' αὐτὴ τὴ φωλιά πίσω ἀπ τὴν ὀξώπορτά μας. Πὼς ἤξεραν τὸν δρόμο κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν ἀπεραντοσύνη τῶν οὐρανῶν; Πὼς ἐγνώρισαν ἀνάμεσα στὶς χῶρες τὴ χῶρα αὐτὴ, ἀνάμεσα στὶς κοιλάδες αὐτὴ τὴ μικρὴ κοιλάδα, ἀνάμεσα στὰ σπίτια τὸ σπίτι αὐτό; Καὶ ποῦ κατοικεῖ μέσα μου ὁ Ἀγούρ, ποῦ ἐθαύμασε περισσότερο ἀπ ὅλα τὰ θαύματα τὸ θαῦμα αὐτό, καὶ δὲν εὗρηκε τίποτα τὸ μυστηριωδέστερο ἀπὸ τὸ ἴχνος αὐτοῦ τοῦ θαύματος, τὸ ἀόρατο ἴχνος τοῦ πουλιοῦ στὸν ἄερα;

Ὅμως εἶναι βέβαιο, πὼς ὁ πηγαιμὸς καὶ ἡ ἀναζήτησι καὶ τὸ συναπάντημα ἀνήκουν κάπως στὰ ἀπόρρητα τοῦ ἔρωτος. Εἶναι βέβαιο, πὼς στοὺς σκολιούς μας δρόμους ὠθοῦμεθα ἐμπρὸς ὄχι μόνον ἀπ τίς πράξεις μας, παρὰ πάντα δελεασμένοι ἀπὸ κάτι, ποῦ ὡς φαίνεται πάντα μᾶς περιμένει κάπου καὶ πάντα εἶνε κρυμμένο. Εἶναι κάτι ἀπὸ πόθον ἀγάπης, ἀπὸ περιέργεια τῆς ἀγάπης στὸ προχώρημά μας, ἀκόμα καὶ τότε, ὅταν ἀποζητοῦμε τὴν ἐρημίαν τοῦ δάσους, ἢ τὴν ἡρεμίαν τῶν ψηλῶν βουνῶν, ἢ μιὰν ἔρημη ἀκρογυαλιά, ὅπου ἡ θάλασσα σὰν κρόσοι ἀσημένιο σιγὰ φλοισβίζοντας τελειώνει. Σ' ὅλες τίς μοναχικὲς συναντήσεις εἶναι προσμεμιγμένο κάτι τὸ πολὺ ἡδονικὸ, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται γιὰ τὴ συνάντησι μ' ἕνα ξεμοναχισμένο μεγάλο δέντρο, ἢ γιὰ τὴ συνάντησι μ' ἕνα ζῶο τοῦ δάσους, ποῦ σταματᾷ ἐφῶνο καὶ μᾶς κυττάζει ἀπ τὸ σκότος. Δὲν εἶναι, στοχάζομαι, ὁ ἐναγκαλισμὸς, παρὰ ἡ συνάντησι, ἢ κυρίως ἀποφασιστικὴ ἐρωτικὴ παντομίμα. Καμμιά στιγμὴ δὲν εἶναι τὸ αἰσθητὸ τόσο ἄυλο καὶ τὸ ἄυλο τόσο αἰσθητὸ, ὅσο στὴ συνάντησι. Ἐδῶ εἶναι ὅλα δυνατὰ, ὅλα ἐν κινήσει, ὅλα διαλελυμένα. Ἐδῶ μιὰ ἀμοιβαία συμπάθεια εἶναι ἀκόμα χωρὶς σαρκικὸ πόθο, ἕνα ἄθωο μῖγμα οἰκειότητος καὶ δειλίας. Ἐδῶ εἶναι κάτι σὰν τίς δορκάδες, σὰν τὰ πουλιά, καὶ τὸ σκοτεινὰ ζωῶδες, κάτι ἀγνὸ σὰν τοὺς ἀγγέλους, κάτι τὸ θεῖο. Ἐνας χαιρετισμὸς εἶναι κάτι τὸ ἀπεριόριστο. Ὁ Δάντης χρονολογεῖ τὴ «Νέα Ζωὴ» του ἀπὸ ἕναν χαιρετισμὸ, ποῦ

τοῦ ἀπέτειναν. Θαυμάσια εἶναι ἡ κραυγὴ τοῦ μεγάλου πουλιοῦ, ὁ ἀλλόκοτος, μονήρης, πανάρχαιος ἦχος μέσα στὴ κραυγὴ ἀπὸ τὸ ψηλότερο ἔλατο, ποῦ κάπου τὸν ἀφουγκράζεται ἡ θήλεια. Αὐτὸ τὸ Κάπου, αὐτὸ τὸ ἀπροσδιόριστο κι ὡστόσο γεμάτο παράφορον πόθο, αὐτὴ ἡ κραυγὴ τοῦ ξένου πρὸς τὴν ξένη, αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλειῶδες. Ἡ συνάντησις ὑπόσχεται περισσότερα, ἀπ ὅσα μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσει ὁ ἐναγκαλισμός. Φαίνεται, πὼς ἀνήκει σὲ μιάν, ἂν μπορῶ νὰ πῶ, ἀνώτερη τάξι πραγμάτων, σ' ἐκείνη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κινοῦνται τὰ ἄστρα καὶ ἀλληλοκαρπίζουν οἱ λογισμοί. Ὅμως γιὰ μιὰ πολὺ τολμηρῆ, πολὺ ἀπλοϊκὰ φαντασία, στὴν ὁποία ἡ ἀγνότης κι ὁ κυνισμός εἶναι ἐνωμένα ἀδιάσπαστα, ἡ συνάντησις εἶναι ἤδη ἡ προκατάληψις τοῦ ἐναγκαλισμοῦ. Τέτοια βλέμματα ἐκάρφωσαν οἱ βοσκοὶ πάνω σὲ μιὰ θεά, ποῦ στάθηκε ἄξαφνα ἐμπρός τους, κ' ἦταν μὲς στὴ ματιὰ τῆς θεᾶς κάτι, ποῦ ἔκανε ν' ἀνάβει τὸ σβυσμένο τοῦ βοσκοῦ βλέμμα. Κ' ἔχει δίκαιο ὁ Ἄγουρ, ἂν ἦτανε ἓνας βασιλιάς ἢ ἓνας μεγάλος Σείχης στὴν ἔρημο, ἓνας σοφὸς καὶ μεγαλόπρεπος ἔμπορος ἢ ἓνας θαλασσοπόρος ἀνάμεσα στοὺς θαλασσοπόρους—ἔχει δίκαιο, ποῦ κατὰ τὴν ἐσπέρα τῶν ἡμερῶν του, καθισμένος στὸν ἴσκιό τῆς σοφίας καὶ τῆς πείρας του, πλέκει στὴν ὀμιλία τοῦ στόματός του τὰ δυὸ ἐκείνα θαύματα μαζύ: τὸ μυστήριό τοῦ ἐναγκαλισμοῦ καὶ τὸ μυστήριό τῆς πτήσεως. Ὅμως ποιὸς εἶναι ὁ Ἄγουρ, ποῦ ζεῖ μέσα μου μὲ τὸν ζωντανό του λόγο; Δὲν θὰ μπορέσω ἀληθεῖα νὰ ἰδῶ ἐντός μου τὸ πρόσωπό του; Ἡ πείρα του εἶναι πλούσια καὶ ἄφθονη, ὁ τόνος τῆς ὀμιλίας του εἶναι ὁ τόνος τοῦ πεπειραμένου, ὅμως ράθυμος. Ἀπαξιοῖ νὰ κάνει τὸν ἱεροκήρυκα, παρὰ πετάει πότε πότε καμμιά λέξι, ποῦ πέφτει πλούσια καὶ βαρῦα στὸ αὐτί τοῦ ἀκροατοῦ. Σὰν τὸν Βοῶζ πρέπει νὰ τὸν φανταστῶ, ποῦ εἶχε μιάν ὠραία λευκὴ γενειάδα κ' ἓνα πρόσωπο μελαφό, ποῦ γυρνοῦσε ντυμένος μ' ἓνα λεπτὸ λινὸ ὕφασμα, καὶ ποῦ στοὺς ἀγρούς του δὲν ἦταν ἀπαγορευμένο στοὺς φτωχοὺς νὰ σταχολογᾶνε. Ὅμως δὲν ἔχω ἰδεῖ κάποτε τὸ πρόσωπό του; Ἀληθινά, μόνο στὸ βουβὸ ὄνειρο, κι αὐτὸς, ποῦ εἶδα τὸ πρόσωπό του, δὲν εἶχε ὄνομα. Ὅμως τώρα στοχάζομαι, αὐτὸς ἦταν ὁ Ἄγουρ ἐκεῖνος, καὶ ὀφείλω νὰ θέσω τὴν ὀμιλία, ποῦ μοῦ ἀναφέρει ἡ ἴδια μου γραφή, στὸ στόμα ἐκείνου, ποῦ κάποτε ὠνειρεύτηκα, καὶ ποῦ ἦταν, καθὼς τὸν ἐ-

ζωγράφισε τ' ὄνειρο, ἓνας πατριάρχης ἀνάμεσα στοὺς πατριάρχες, ἓνας βασιλιάς ἐνὸς ἄγνωστου κραταίου λαοῦ νομάδων.

Ἴδου τὸ ὄνειρο. Ἐκοιτόμουν κουρασμένος ἀπὸ ἓναν μακρὸ δρόμο πάνω στὰ βουνά. Ἦταν ἀκόμα καλοκαίρι, κοντὰ νὰ τελειώσει τὸ καλοκαίρι, καί, καθὼς ἄνοιξε τὴ νύχτα μιὰ θύελλα τὴν πόρτα τοῦ μπαλκονιοῦ καὶ ἡ λίμνη χτυποῦσε μὲ ὀρμὴ βουίζοντας πάνω στοὺς πασσάλους, εἶπα μέσα μου; μισοκοιμισμένος: «Εἶναι οἱ φθινοπωρινὲς μπόρες.» Καὶ μετὰξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως μὲ κατέλαβε ἓνα ἀπερίγραπτο αἶσθημα εὐτυχίας γιὰ τὸ μακρὸς τοῦ κόσμου (ποῦ τώρα πάνω ἀπ τὰ μισοφωτισμένα του βουνά καὶ τοὺς κάμπους καὶ τίς λίμνες ἐσφύριζε ἡ θύελλα). Μέσα σὲ τοῦτο τὸ αἶσθημα βυθίστηκα ὅπως μέσα σ' ἓνα ἀπαλό, σκοτεινὸ κῶμα, καὶ βρέθηκα ἀμέσως στὴ μέση τοῦ ὄνειρου, καὶ βρέθηκα ἔξω κ' ἐπάνω, στὴν μισοφωτισμένη ὠχρὴ νύχτα, στὴν καταιγίδα, πάνω ἀπ τὴν ἀπλόχωρη πλαγιά ἐνὸς μεγάλου βουνοῦ. Ὅμως ἦταν παραπάνω ἀπὸ μιὰ πλαγιά βουνοῦ, ἦταν ἓνα θεόρατο τοπεῖο, ἦταν—αὐτὸ δὲν μποροῦσα νὰ τὸ ἰδῶ, ὅμως τὸ ἤξερα—τὸ ὅμοιο μὲ ἐξώστην χεῖλος μιᾶς γιγάντιας ὄρεινῆς χώρας, ἦταν ἡ Ἀσία. Καὶ γύρω μου, σφοδρότερο ἀπὸ τὴν καταιγίδα καὶ γεμίζοντας τὴν ὠχρὴ μισοφωτισμένη νύχτα μὲ δυνατὴ ἀνησυχία, γινότανε ἓνα πελώριο ξεκίνημα. Ἐνας λαὸς ὀλόκληρος ἦταν γύρω μου, κι ὄλος ὁ λαὸς ἦταν ἀπασχολημένος στὸ σκότος, νὰ ξελύνει τίς σκηνές του καὶ νὰ φορτῶνε τὰ πράγματα τῶν σὲ ζῶα. Πολὺ κοντὰ μου ἦσαν ὀμάδες βουβῶν ἀνθρώπων, βιαστικὰ φορτῶνανε καμήλες καὶ ἄλλα ζῶα ὅμως ἦταν πολὺ σκοτεινά. Καταπιάστηκα κ' ἐγὼ μὲ μιὰ σκηνή, ποῦ δὲν ἦταν ἀκόμα λυμένη. Ἦμουν στὴ σκηνὴ μόνος, τραβοῦσα ἀπ τὴ γῆ τοὺς πασσάλους κ' ἔβλεπα σ' ἓνα ἡμίφως τὴν ἐξαίσια ἐργασία, ποῦ ἐστόλιζε τὴν κάτω παρυφῆ, τῆς σκηνῆς: ἓνα πολὺ καλλιτεχνικὸ διακόσμημα ἀπὸ σκοῦρες δερμάτινες λουρίδες, ραμμένες πάνω σὲ ὀλότελα ἀνοιχτὰ, ἄβαφο δέρμα. Γύρω μου ἐξακολουθοῦσε ἡ ὑπόκοφη κίνησις τοῦ πελώριου ξεκινήματος, ἐνοιωθα, πὼς ὄλα συνέβαιναν ὑπὸ τὴ βία τῆς προσταγῆς, μιᾶς προσταγῆς, ποῦ δὲν ἐπιδέχονταν ἀντίστασι. Καὶ ἤξερα ἀμέσως, πὼς ἡ σκηνή, ὅπου ἐδοῦλεα, ἦταν ἓνα τμήμα τῆς σκηνῆς τοῦ, τῆς σκηνῆς ἐκείνου, ποῦ εἶχε προστάξει τὸ ξεκίνημα, κι ἀπ τὸν ὅποιον προέρχονταν ὄλες οἱ προσταγές. Καὶ σὰ νὰπρεπεν ἔτσι νὰ

γίνει, ανέβηκα πάνω σ' έναν σωρό από σκεπάσματα τῶν μου-
λαριῶν, βαλμένα τὸ ἓνα πάνω στ' ἄλλο, ἀνοιξα κάτι στὸν
τοῖχο τῆς σκηνῆς καὶ κύτταξα μέσα, στὴν καθαυτὴ σκηνή.
Ἦταν σκοτεινότερα μέσα, ἀπὸ κεῖ, πού στεκόμουν. Σιγὰ
σιγὰ μόνο μπόρεσα νὰ ἰδῶ, ὅμως τότε πολὺ καθαρά. Ἡ
σκηνὴ ἦταν χωρὶς ἐπιπλα ἢ στολίδια, μόνον οἱ σκοτεινοὶ τοῖ-
χοι. Στὴ μιὰ πλευρὰ ἦσαν ξαπλωμένοι πάνω σ' ἓναν μεγάλο
τάπητα, πάνω σ' ἓναν βαθὺ κόκκινο ἢ μενεξεδοκόκκινο τάπη-
τα κοίτονταν μιὰ νέα γυναίκα μὲ μιὰ μελαψὴ χλωμάδα, μιὰν
ἀπερίγραπτα μελαψὴ χλωμάδα κι' ὁμορφιά, πού ἀπὸ τὴν ἀγ-
καλιά της λύθηκε ἓνας ἄντρας, ἓνας ψηλός, λιγνός ἄντρας,
σηκώθηκε καὶ πέρασε μπροστὰ ἀπ τὰ μάτια μου μέσα ἀπ τὴν
ἄδεια σκηνὴ πρὸς τὴν ἀντίθετη πλευρὰ. Ἡ νέα—δὲν φοροῦσε
τίποτα ἐξὸν ἀπὸ φαρδιά βραχιόλια—ὑψώσε πρὸς αὐτὸν βουβή
τὰ χέρια, σὰν γιὰ νὰ τὸν καλέσει πίσω, ὅμως αὐτὸς δὲν ἔστρε-
ψε νὰ τὴν κυττάξει. Κ' ἐγὼ ἐπίσης μόλις εἶχα ἰδεῖ τὸ πρόσω-
πό του, ὥστόσο ἤξερα, πῶς ἦταν γέρος, γέρος καὶ δυνατός,
μὲ μιὰ διχαλωτὴ γενειάδα, πού ἀνέμιζε, μ' ἓνα σαρῆκι γύρω
στό κεφάλι στό χρῶμα τῆς γῆς. Ὅμως τὸ πολὺ λυγερὸ κορμί
του, γυμνὸ ἕως τὴ μέση, τὰ μακρυὰ του, ἰσχνὰ μπράτσα ἦσαν
ὅπως ἐνὸς νέου ἄντρα, γεμᾶτα ἀλαφράδα καὶ τόλμη. Ἀπὸ
τὴν ὀσφύ τοῦ κρεμόταν μιὰ μακρυὰ ποδιά ἀπ τὸ πλεόν ἀπερί-
γραπτο κίτρινο χρῶμα. Θ' ἀναγνώρισω τὸν τῶνο αὐτοῦ τοῦ
κιτρίνου, ὅπου κι ὅποτε μοῦπεφτε ξανά στὰ μάτια. Ἦταν λαμ-
πρότερο ἀπ τὸ κίτρινο ἀρχαίων περσικῶν πλίνθων, ἀστραφτε-
ρότερο ἀπ τὸ κίτρινο τῆς κίτρινης τουλίπας. Τώρα βρισκόταν
στὴν ἀντικρυνὴ πλευρὰ τῆς σκηνῆς, τὴν πιὸ σκοτεινὴ, κ' ἐκεῖ
τράβηξε ἓνα παραπέτασμα, ἔτσι ποῦ σχηματίστηκε ἓνα μεγά-
λο παράθυρο. Ὁ ἄνεμος φύσηξε μέσα κ' ἔρριξε πρὸς τὰ πίσω
τὴ διχαλωτὴ λευκὴ του γενειάδα πάνω στοὺς μελαψοὺς του,
ἰσχνοὺς ὤμους. Ἡ ὡραία γυναίκα σηκώθηκε παρακλητικὰ καὶ
φαινόταν νὰ τὸν καλεῖ τρυφερὰ μὲ τ' ὄνομα, ὅμως ὁ ἀέρας
δὲν μοῦ ἔφερε τὸν ἦχο. Ἔβλεπα μόνον αὐτὸν, κ' ἔβλεπα ἀνά-
μεσα ἀπ τὸ παράθυρο, πού εἶχε ἀνοίξει στὸν τοῖχο τῆς σκη-
νῆς, πρὸς τὰ ἔξω: κ' ἦταν ἔξω ἢ μισοφωτισμένη νύχτα, ἢ ἀ-
πέραντη κλιμακωτὴ ὄρεινὴ χώρα, καὶ τὸ βουβὸ ξεκίνημα ἐνὸς
ὀλόκληρου λαοῦ. Καὶ μόνο πού στάθηκε αὐτοῦ στό τετράγω-
νο ἀνοιγμα τῆς σκηνῆς, πού ἦταν ψηλότερα ἀπ ὅλες τὶς σκη-

νές, ἔφερε μιὰ βουβή, ἄγρια ταραχὴ σ' ὀλόκληρο τὸ ξεκίνημα,
κι ἀκόμα καὶ τὰ σύννεφα φάνηκαν κάτω ἀπ τὴν ἀρκετὰ ὠχρὴ
σελήνη νὰ φεύγουν γρηγορώτερα πάνω ἀπ τὴν ὄρεινὴ χώρα.
Αὐτὸς ὁ ἄντρας καὶ κανεὶς ἄλλος ἦταν ὁ Ἄγούρ.

Μεταφραστὴς: ΔΗΜ. ΣΤ. ΔΗΜΟΥ

ΔΙΠΤΥΧΟ

ΔΕΚΑΞΗ ΧΡΟΝΩ...

Τὰ μάτια π' ἄγουρα, τὰ μάτια της! Κομμένοι
μενεξέδες—καί γύρω ἀπ' τὸ βολβό τους τρέχει
ἡμέρα φεγγερὴ στὰ μαβειὰ φορεμένη,
ἡμέρα μὲς στὶς μέσα κάμαρες πού στέκει,

στὶς ἀπὸ μέσα κάμαρες, πού πίσω βλέπουν
σ' ἕναν κῆπο, στενὸν δυὸ βήματα, μὲ κίτρα,
μ' ἕναν τοῖχο, ἀκριανὲς σκεπὲς πού τονέ σκέπουν
μὲ φούξιες κι' ἀσπεδίστριες—τὰ σπιτίσια φύτρα,
τὰ ἡμερα φύτρα...

Τὰ μάτια της τὰ δυό! Φέγγουν, σάν τὸν ἀέρα
πού ἄξαφνο σύννεφο ἔπεσε καὶ τὸν τυλίγει,
κ' ἔβρεξε, κ' ἦρθε κ' ἔβαψε τριγύρω ἡ μέρα,
—ἄνοιξη μέρα—κ' ἔβαψε καὶ δὲν ἀνοίγει.

Ξημερώνει ὁ θεὸς τὴν ἡμέρα—καὶ νά τη!
Τοῦ σχολείου τὰ παιδιά, κ' ἐκείνη πρώτη ἀπ' ὅλες,
μὲ τὴν ἴσια ποδιά, μὲ τὴ σάκκα στὴν πλάτη
—καί, μέσα, τὰ μαβειὰ κουφέτα καὶ τὶς βιόλες,
τὰ ξέβαφα κουφέτα καὶ τὶς βιόλες.

Ἄκόμα τὴ λαλιά δὲν ξέρω πού της πρέπει.
Ὅμως, φωτοπερίχυτη καὶ δοξασμένη,

νά τη! καὶ μὲς' στοὺς ἄλλους, χωριστὰ μὲ βλέπει
—ὄχι στὰ μάτια· στὸ εἶναι μου βαθειὰ μὲ βλέπει—
καὶ τὴ ζωὴ μου γιὰ ὅλες τὶς στιγμὲς γλυκαίνει.

Κι' ὅμως γιὰ κείνη ἀπλά μιλᾷς ἐσύ, μητέρα,
—μιλᾷς κ' ἐγὼ σὰ μάγισσα σὲ καμαρώνω
πού ὀρίζει τῆς γλυκειᾶς ἀγάπης μου τὴ σφαῖρα,
κι' ἀπὸ τὸ στόμα σου τὰ λόγια της μαζώνω...

Σὲ ξένα στόματα τὰ λόγια της μαζώνω,
καὶ τὰ κλωσσῶ μονάχος μου, νά βγάλουν κι' ἄλλα,
μὲ τὸ νοῦ μου τ' ἀύξαινω καὶ τ' ἀνακατώνω
τὰ μυστικά μου τοῦτα τὰ μεγάλα.

Μέρες γλυκὲς! Ἡ μιὰ τὴν ἄλληνη γιατρεύει.
Νὰ τῆς μιλήσω; Ἐλπίδα δὲ χωρεῖ γιὰ μένα.
Κόσμος πουλιὰ στὸν κόρφο μου κι' ἄν ζωντανεύει
—τὴν ὥρα πού περνάει καὶ μὲ παραμονεύει—,
ἄχ! μὰ εἶναι νὰ λαλοῦν ἐντὸς μου καμωμένα.

Κι' ὁ Ἀπρίλης χαίρεται τὶςσχόλες του—μακάρι!
Ἀπρίλης χαίρεται τὴ Μεγαλοβδομάδα,
τ' Ἀη·Γιωργιοῦ, τῆς χρυσῆς Πρωτομαγιάς τὴ χάρη.
Σχόλην ἢσχόλη φέρνει, κι' ἄλλην στὴν ἀράδα,
κ' ἔχει ἡ καθημερινὴ τῆςσχόλης τὸ καμάρι.

Χτές, μὲ προσπέρασε σὲ μακρυνὰ στρατόνια...
Τριγύρω, ἡ δύση ἐσκόρπιζε χρυσὲς μονέδες,
καιρὸς μεσαπριλιάτικος φύσαε στὰ κλώνια
κ' ἔπασσεν ἡ ψυχὴ τὰ δεκάξη της χρόνια...

Κι' ἀπὸ τὸ στόμα της μοῦδωκε μενεξέδες.

ΚΟΡΗ Ν' ΑΓΑΠΑΣ ...

Κόρη ν' αγαπᾶς—κι' Ἀπρίλης μήνας νᾶναι,
κόρη νά χαρῆς στά μάτια καί στό στόμα·
—κ' εἶναι τὰ φιλιὰ, λουλούδια πού μαδᾶνε
μά, ἄν μαδᾶνε μιά, διπλά βγαίνουν ἀκόμα.

Δυό καλὰ πουλιά, δυό μάτια, νά περνᾶνε
σάν καλὰ πουλιά, σά χνῶτα, σάν ἀνέμοι,
κι' ὄλο τὸ εἶναι σου σάν τὴν ἡμέρα νᾶναι,
βιόλες νά γενῆ, τριαντάφυλλα νά τρέμη.

Κόρη ν' αγαπᾶς—τ' ἀχειλι της νά σκάζη
τ' ἄγουρα φιλιὰ νά σκάζη, τὰ τραγούδια.
Καλορροϊζικός πού λάχει νά συνάζη
μιά χαρὰ λαλιές κ' ἓνα κορμί λουλούδια!

τρεμολούλουδα πού φράχτη δὲ συμπλέχει,
παρὰ σὲ κορμί τ' ἀψήλου ἔχουν τὸ μῦρο.
(Νειότη, ὅσο κρατᾶς, γεράματα δὲν ἔχει!
Νειότη, πού ἄνθισες κορίτσια ἐδῶ τριγύρω.)

Τ' ἄσπρο πρόσωπο νά σέρνης μὲ τὸ χέρι
κι' ὄλο τὸ κορμί, στ' ἀχειλί, νά χωρέση,
σάν τὴ φράουλα, πού ἄκόμα, ἀπ' τὸ πανέρι
τὸ χορὸ κρατεῖ στοῦ ποτηριοῦ τὴ μέση.

Κι' ἄν τῆς φθονερῆς τῆς μοίρας δὲν ἀρέση,
κι' ἄξαφνα ἄν ἰδῆς μόνος ξανὰ πῶς εἶσαι,
βᾶνε ἀντίκρου σου στὴν ἀδειανὴ τὴ θέση
ἓνα ὀλάκερο κορμί λουλούδια στήσε!

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΝΕΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

Ο ΚΑΜΠΟΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Πάν' ἀπ' τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, πέρ' ἀπ' τὸ Τσοχα-
λάρ, στό Μακεδονικὸ κάμπο πού ξεχειλίζει τὸ καλοκαίρι ἀπ'
τὸ σπαρτὸ καί τὸ χορτάρι, εἶναι τὸ καλύβι τοῦ Μπάρμπα—
Θοδωρῆ τοῦ Αὐλωνίτη.

Τότε εἶναι ὁμορφο νά τὸ ἰδῆ κανεὶς, ὅταν ξαπολᾶνε στίς
βοσκῆς τὰ κοπάδια, καί ἠχολογᾶει ἡ φλογέρα καί τὸ συνοδι-
κὸ κουδούνισμα μερώνει πέρα γιὰ πέρα τὴ μοναξιά, ἐνῶ μιά
εὐχάριστη μυρωδιὰ τῆς στάνης, ἀνακατεμμένη μὲ τὴ δροσιά
τοῦ βοσκημένου χόρτου, πλημμυρίζει τὸν γύρω ἀγέρα. Ἀνοι-
γει διάπλατα παράθυρα καί πόρτες ὁ Μπάρμπα· Θοδωρῆς καί
ὁ καλοκαιριγιάτικος ἥλιος ἀνοιχτόκαρδα στέλνει ὡς τίς σκοτει-
νὲς γωνιῆς τὴ γλυκεῖα θαλπωρὴ του.

Χρόνια τώρα, σχεδὸν γέρασε ἀπάνου σὲ τοῦτο τὸ σταυρο-
δρόμι ξεμοναχιασμένος μέσα στό καλύβι τὸ μισὸ ψευτομπακά-
λικο καί τὸ μισὸ καπηλειό—ὅ,τι πρέπει γιὰ νᾶρχωνται οἱ κυ-
νηγοὶ τίς κρῶες μέρες τοῦ χειμῶνα, καί νά ξεπεζεύουνε οἱ ἀ-
γωγιάτες πού κατέβαιναν φορτωμένοι ἀπ' τὰ μακρινὰ Βουλγα-
ροχώργια.

Στὰ νειάτα του ὁ μπάρμπα Θοδωρῆς ἀνακατεύτηκε στ'
ἀντάρτικα. Ἦταν παλλικάρι καί τῶδειξε· νύχτες ὅλες φτερού-
γιζε ἀπάνου σὰ κατσάβραχα αὐτὸς καί οἱ συντρόφοι του. Ἔ,
τώρα πειὰ ξεθύμαναν ἐκεῖνα. Καί τὰ νειάτα, δὲν βαστοῦν πειὰ.
Αὐτὰ θυμᾶται πάντα καί καμαρώνει, κι' ἀνασιενάζει. Πῶς
πέρασαν τὰ χρόνια καί οἱ καλοὶ καιροί!

Καί νά, σήμερα Κυριακὴ μέρα, σκόλη κάθεται στό μπάγκο
πλάι στό μαγκάλι καί στὴ ζυγαριά. Ψυχὴ δὲν φαίνεται· τὸ
χιόνι πέφτει ψιχαλωτὸ παγωμένο. Τυλίγεται, βουλιάζει μέσα
στὴ σκληρὴ τρίχινη κάππα καί ἀπλώνει τὸ ζερβὶ του χέρι νά τὸ
γλυκάνει στὴ φωτιά. Ὑστερα τὸ περνᾶει ζεστὸ πάνου στό μέ-

τωπο καὶ χαϊδεύει τὶς ἄκρες τῶν αὐτιῶν του.

«Ποιὸς θάρθη τώρα, συλλογιέται, σκόλη, καὶ οὔτε γιὰ κυ-
νήγι βολεῖ ὁ καιρὸς».

Ὁ μπάρμπα Θεοδωρῆς ἔτσι βολεμμένος θυμᾶται πάλι τὰ
παληὰ του, τὶς ἀγάπες, τὶς ἀντρεῖές του, καὶ σιγά-σιγά θολώ-
νει τὸ μυαλό του, τὸ μάτι, γέρνει μπροστὰ στὸ κεφάλι κι' ἀπο-
κοιμίζεται. Δὴ μέσα ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι μαλακιά, καὶ στοὺς
καπνισμένους τοίχους ἔχει καθίσει πειὰ ἡ μυρωδιὰ ἀπ' τὸ ψη-
μένο παστὸ χέλι.

Νειρεύθηκε κιόλα καὶ εἶδε... Βασιλεμα Ἡλίου. Τὰ γίδια
κατέβαιναν ἀπ' τὸ βουνό καὶ πίσω-πίσω ἡ Μαρούσσα ἡ Βουργά-
ρα μ' ἀνασηκωμένο τ' ἄλικο μεσοφόρι, μὲ τὶς γάμπες τὶς σφι-
χτές, τὶς γιομάτες ποὺ στιλώνονταν στέργια πάνου στὰ κα-
τσάβραχα καὶ ντρασκέλιζαν τὴν πυκνὴ φουντωτὴ ρίγανη καὶ τ'
ἀνθισμένο θυμάρι

Γι' αὐτὸ, τώρα ποὺ τὸν ξύπνησε τὸ βρόντημα τῆς πόρτας,
γι' αὐτὸ χαμογελοῦσε...

—«Μάστορη, ἀνοίξε νὰ ζεσταθῶ κι' ἔρχομ' ἀπ' ἀλάργα»,

Διπλώθηκε καλὰ μέσα στὴ φλοκάτη κάππα κι' ξαμπάρωσε.
Ἐνας ἄντρας ψηλὸς ἔσκυψε καὶ μπῆκε μέσα. Θάταν πάνου
κάτω 30 χρονῶ· γερὸς, δεμένος. Τίναζε τὸ χιόνι ἀπ' τοὺς ὤμους,
ἀπ' τὰ ποδήματα, στάθηκε καταμεσῆς σὰ σκοτισμένος, ἔφερε
στὸ μέτωπό του τὴν παλάμη καὶ κάθησε μπρὸς στὸ τραπέζι
ποῦταν στὴ γωνιά.

Ὁ γέρο—κάπελας χωρὶς χασομέργια σκάλιξε μ' ἕνα
σκουργιασμένο καρφὶ τὴ χωνεμμένη χόβολη καὶ τὴν ἔφερε στὸν
ξένο. Πῆρε δύσθυμα ἀπ' τὸ τεζάκι. ἀπ' τὴν ἀράδα, ἕνα ποτή-
ρι πιτσιλισμένο μὲ στεγνωμένα νερά, γιόμισε τὸ μισοκάρι καὶ
τ' ἀπόθεσε ἀπάνου στὸ τραπέζι. Κι' ἀμίλητος καμπουργιασμέ-
νος, βιαστικός, πῆγε πάλι στὴ σκοπιὰ του.

Ὁ νεῖος χωργιάτης δὲν τ' ἄγγισε. Θαρρεῖς καὶ δὲν κατά-
λαβε πὼς τῶχε ἀπὸ ὦρα μπροστὰ του. Ἐμενε ἀκούνητος μεσ'
ἀπ' τὸ χαμηλὸ σκεβρωμένο παραθύρι π' ἔβλεπε πρὸς τὸ Βορρῆα.
Ὁ ἀγέρας δυνάμωνε, τὸν ἄκουγε νὰ τσιρίζη καὶ νὰ καταρ-
κυλᾶ πάνου στοὺς ἀδύνατους τοίχους τῆς καλύβας, μύριζε μὲ
τὸ δυνατὸ του ρουθοῦνι ἀγκομαχοῦσε καὶ φυσοῦσε ἀπὸ τὶς
χαραμάδες τὸ παγωμένο χνῶτο του. Ὁξω χυμοῦσε ἀπάνου
στὰ χιόνια κ' ἔκλωθε κι' ἄπλωνε ἕναν πυκνὸ ἄσπρο καπνὸ.

Ὁ Νάσιος ἀκούνητος ἔβλεπε ἐπίμονα στὸ χιόνι - ὥσου
πούντιασαν τὰ μάτια του... καὶ νὰ, ξεχωρίζει τώρα τὴ Ματα—
σφιγμένη στὸ χρυσοκέντητο κοντόσι—νᾶρχεται συνάμενη, κα-
μαρωτῆ, ἀπάνου στ' ἄλογο πλαίι μὲ τὸ ταῖρι τῆς. Ὁ ἀγέρας
ἔσπρωχνε καθὼς προχωροῦσαν τὶς μακρυὲς παχιασμένες οὐ-
ρὲς τῶν ἀλόγων, καὶ τὶς βαργιὲς τὶς φοῦντες...

Στηλώνει τὶς γροθιὲς στὸ τραπέζι κι' ἀνακάθεται. Ὅχι
δὲν εἶνε ψέμμα οὔτε ὄνειρο, αὐτὸ ποὺ βλέπει, ἀφοῦ ξεπίτηδες
ἔφτασ' ἐδῶ, γιὰ νὰ σταυρώσει τὸ εὐτυχισμένο τὸ ζευγάρι, καὶ
νὰ χωρίση παλληκαρίσια μὲ τ' ἄξια χέρια του τὰ δυὸ ἀνθο-
λούλουδα ποὺ λίγο πρὶν τὰ ἔδεσαν οἱ εὐχές.

Ἐ; Τί; Ἦταν αὐτός, ὁ Νάσιος, ὁ ἀγαπητικός τῆς ποὺ τὴν
καρτεροῦσε καὶ θὰ τὴ σημάδευε ἀνάμεσα στὰ στητὰ τῆς στη-
θια τὰ λαχταροφιλημένα.

Κι' ἀλήθεια, ἀλήθεια δὲν ἦταν χωρατὸ οὔτε τοῦ νοῦ ἀρρω-
στημένου φάντασμα. Σὲ λίγο μιὰ τέτοια συνοδεία ξεπέζευε μὲ
θόρυβο στὸ χαμηλὸ τὸ χάνι. Ἔτσι ἦλθαν σ' ὄλο τὸ δρόμο.

Μπροστὰ ἡ νόφη κι' ὁ γαμπρὸς ὀλόασπροι ἀπὸ τὰ χιόνια
—μονάχα ποὺ προχωροῦσαν καὶ ἔφταναν ἀπ' τὴν ἀντίθετη
μεργιά ποὺ καρτεροῦσε καὶ τοὺς ἔβλεπε ὁ Νάσιος.

Ἀκούστηκε ἀνήσυχο χλιμίντρισμα, καὶ ἕνα εὐθυμο θαρρεῖς
χτύπημα τάραξε ἀκέργια τὴ φαγωμένη πορτοῦλα. Οἱ δυὸ νο-
μάτοι τιναχτήκαν· ξύπνησαν ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ὕπνο, κι' ὁ ἄλλος
ἀπ' τὴ συλλογή. Ὁ κάπελας ἔσυρε πάλι ἄκεφα τὶς παντοῦ-
φλες καὶ θυμωμένα φώναξε: «Ἔ, σῶνι' ἀκούσαμε.»

Μόλις δμως ἀνοίξε τὴν πόρτα ξενούσταξε· βιάστηκε μάλι-
στα νὰ τρέξη γιὰ νὰ δώση χέρι. Μὰ προτοῦ σιμώση ἕνας ἄντρας
ψηλὸς πέταξε τὸ χαλινάρι, πήδηξε ἀπ' τ' ἄλογο, καὶ ἔφερε στὴν
ἀγκαλιά του μέσα στὸ καλύβι μιὰ γυναῖκα μὲ πέπλα καὶ μὲ
χιόνια.

Καί, Θεέ μου, ποῦ βρέθηκε ὅλη κείν' ἡ χαρὰ καὶ τὸ κέφι;
Ἦταν ὄλοι νεῖοι, παλληκάργια, μὲ τὸ αἷμα καυτὸ καὶ ἡ με-
γάλη τσότρα εἶχε ἀδειάσει στὸ δρόμο περνώντας ἀπὸ χέρι σὲ
χέρι. Τίναξαν τὰ χιόνια, καὶ μόνο ποὺ μπῆκαν ἔφεραν κρῶ
μέσα.

«—Ἐ μπάρμπα τί θὰ μᾶς δώσης νὰ ζεσταθοῦμε;» ρώτη-
σαν καὶ κουνιοῦνταν, καὶ χουχούλιαζαν τὰ χέργιά τους.

—«Διαβολόκαιρος, κοντέψαμε νὰ τσακιστοῦμε στίς κακο-

τοπιές... τὸ χιόνι πέρα γιὰ πέρα ἴσιωμα καὶ τὰ χάσαμε. "Ἐ κυρὰ νύφη γιὰ τὸ χατήρι σ' ὄλ' αὐτὰ ντέ! "Ἄς εἶσαι καλά.» Εἶπε σέρνοντας τὴ φωνή του ὁ γεροντότερος τῆς συντροφιάς ἕνας σαρνταπεντάρης ἀπ' τὸ σόι τοῦ γαμπροῦ μὲ ζεστὸ πουγγί. Καὶ λέγοντας αὐτά, ξεχείλισε ἕνα ποτήρι μὲ κόκκινο τσίπιο κρασί, τὸ σήκωσε ψηλά, καὶ ὕστερα τῶφερε στὰ πανιασμένα χεῖλη τῆς κοπέλλας. "Ἦπτε λίγες γουλιές, δὲν τῶθελε ἡ ψυχὴ τῆς πειό. Ἐκεῖνο πού βιάζονταν ἦταν νὰ ξεκινήσουν τώρα χωρὶς χασομέργια γιὰτὶ ἀπόκαμε, καὶ σκιάζονταν τῆς νύχτας τὰ σκοτάδια.

Τὸ γλέντι ὡς τόσο ἄναβε. Τὸ σιφὸ κρασί γλυκὰ τοὺς γαργαλοῦσε τὸ λαρῶγγι, καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ξεχνοῦνε τὸ δρόμο πού τοὺς περίμενε καὶ τὴ νύχτα πού τοὺς ἔφτανε.

Ὁ κάπελας δὲ σταύρωσε πόδι. Πέταξε καὶ τὴν κάππα στὴ στίβα ἀπ' τὰ σακκιά. Μὲ τὴ μακμυὰ ποδιὰ τυλιγμένη κόθρο στὸ γουνένιο κοντόσι ἔφερνε τὰ τουρσιά, τίς λιπαρές, καὶ τὰ μισοκάργια.

Καὶ μονάχα ὁ ἄντρας πού βρῆκανε μες στὸ καλύβι ξακολουθοῦσε νὰ κάθετα κρατῶντας μες στὰ δυὸ του χέρια τὸ μελαχροινὸ κεφάλι του. Ἄπ' τὸ παραθύρι ἔμπαινε τ' ἀσπροδερό γλυκόφωτο τοῦ δειλινοῦ, καὶ ἔπεφτε λοξὰ ἀπάνου στὸ τραπέζι. "Ἐτσι ἡ γωνιά πού ἦταν ἀποτραβηγμένος, ἔδειχνε πειὸ θαμπή καὶ σιωπηλή.

Τί θὰ μπορούσε τάχατες κι' αὐτὸν νὰ τὸν ξυπνήση, καὶ νὰ τὸν γλυκάνη;

«Ἐ μπάρμπα—Θοδωρή, βάλε καὶ πιὲ κ' ἔλόγου σου στὴν ὑγεία ἀπ' τὸ νειόπαντρο ζευγάρι. "Ἐτσι μπράβο, χαρούμενα καὶ μὲ καλὴ καρδιά. Κέρνα καὶ τὸ παλληκάρι ἀπὸ κεῖ ἕνα διπλό».

Ὁ μπάρμπα Θοδωρῆς ρούφηξε μὲ τὸ κάτω ἀχειλί του τίς στάλες τοῦ κρασιοῦ πού κάθησαν στὸ παχὺ μουστάκι. Γιὰ σήμερα δὲ λογάριαζε τέτοιο ξαφνικό. Καὶ θυμᾶται τώρα ἄκουσε αὐτὲς τίς μέρες ἀπὸ ἀγωγιάτες, πὼς ὁ κεχαγιᾶς ὁ Δημητρός παντρεύει τὴν τρανήτου θυγατέρα καὶ τὴ δίνει ἀλάργα στὰ Βουλγαροχώργια. Αὐτὰ στοχάζονταν ἐνῶ ἔφερνε τὸ κερασμένο κρασί. καὶ σ' ἕνα χοντρὸ πιᾶτο ἀκουμπισμένες δυὸ τσοῦσκες μὲ ροδισμένη σάρκα καὶ μύτες γυριστές, σὰ μικρὰ χάλκινα δρεπάνια.

Ὁ Νάσιος δὲν τ' ἄγγιξε. Σὰ νὰ μὴ κατάλαβε. Τὰ νερά

στράγγισαν σιγὰ σιγὰ γύρω ἀπ' τὸ ποτήρι.

..Κάτι σὰ νᾶπαιζε στὸ μάτι καὶ στὸ πρόσωπό του· μιὰ βαθεῖα χαραματιὰ ἀνάμεσα στὰ δασὰ του φρύδια, κουνήθηκε καὶ βυθίστηκε πειὸ πολύ. Τινάχθηκε μὲ μιᾶς ὀλόρθος—ἀλάκερη σχίζα· καὶ ἡ γεροῖ του ὦμοι, ξέκοψαν ἀπὸν' ἀπ' τὴ μικρὴ κορνίζα τοῦ παραθυριοῦ—ἄρπαξε μὲ τὸ δυνατὸ του χέρι τὸ ξέχειλο ποτήρι, τὸ σήκωσε, τὸ ἔφερε ὡς τὸ πρόσωπό του, τὸ κράτησε ἐκεῖ, καὶ βλέποντας θλιβερὰ τὴ νύφη τῶφερε ἀργὰ ἀργὰ στ' ἀχειλὴ του.

«Στὴν ὑγεία σου κυρά» τίναξε πίσω τὸ κεφάλι. Καὶ τὸ στράγγισ' ὡς τὸν πάτο.

Ἡ κυρὰ δὲ σήκωσε κὰν μάτι. Μονάχα ὁ τρανότερος τῆς συντροφιάς τ' ἀποκρίθηκε.

«Γειὰ στὸ παλληκάρι κι' ἂν εἶσαι λεύτερος στὰ γυρίσματα σου». Ἐστρεψε πάλι μπροστὰ τὸ κεφάλι, καὶ τὸν ξέχασαν ἐκεῖ στὴ γωνιά.

Ὁ Νάσιος ταλαντεύτηκε σὰ σκοτισμένος, λαβωμένος. Τὸ κρασί ἔγραψε στ' ἀχειλί του μισὸ κόκκινο νωπὸ δαχτυλίδι. "Ἐσυρε τὸ κατωμάνικο, καὶ τὸ ἔσβυσε ἀργὰ. "Ἐστερα ἔπεσε βαρὺς ἀπάνου στὴν καρέκλα.

Ἡ εὐθυμὴ συνοδεία συνέχισε πάλι τὸ δρόμο τῆς, μονάχα πού ἡ νύφη τώρα ἦταν πειὸ ὠχρή.

Μέσα στὸ καλύβι τὸ σκοτάδι κατακάθονταν πυκνὸ στὶς γωνιές, στὰ σακκιά, καὶ στὰ γύρω βαρέλια. Ὁ κάπελας κουρασμένος σιγουρεύτηκε πάλι πίσω ἀπ' τὴ σκοπιὰ του. Ἐνας γλυκὸς ὕπνος μούδιασε τὸ κορμί του, καὶ τοῦ σφάλισε τὰ βλέφρα. Τοῦ φάνηκε σὰ μέσα σὲ ὄνειρο πὼς ἄκουσε ἐκεῖ σιμὰ κάπου κλάμα. Ἄφουγκράστηκε· ἔψαξε μὲ τὸ μάτι, παντοῦ ἡσυχία, σκοτάδι.

Μονάχα ἀπάνου στὸ ξύλινο τραπέζι, μπροστὰ στὸ χαμηλὸ παράθυρο πού θαμποφωτοῦσε ἀπὸ τὴν ἀντιφεγγιὰ τοῦ κάμπου, ἕνα διπλωμένο κορμὶ ἀναταράζονταν μ' ἀναφιλητὰ.

Ὁ κάπελας κούνησε τὸ κεφάλι, καὶ χαμογέλασε νυσταγμένα:

«Δὲν τὸ σηκώνει τὸ παλληκάρι τὸ κρασί» σιγοψιθύρισε.

Χασμήθηκε ἀγάλια, ράθυμα τεντώθηκε, ἔκρυσε πάλι τὸ κεφάλι πὶσ' ἀπ' τὰ σαρδελοβάρελα, γλάρωσε τὰ μάτια καὶ ξανακοιμήθηκε.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ

Ἡ συζήτηση γιὰ τὴν *ἀνάγκη τῆς πνευματικῆς ἀφυπνίσσεως τῆς ἐπαρχίας* ἄρχισε, νομίζω, τὸ Μάη τοῦ 1934. Εἶχαν τότε διατυπωθῆ μερικὲς σκέψεις σχετικὲς, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶχε γίνε μ' ἕναν τρόπο πρόχειρο καὶ χωρὶς ἀκόμα τὴν πλήρη συνείδηση τῆς σπουδαιότητος τοῦ πραγματευομένου θέματος.

Σήμερα ξανατέθηκε πάλι ἡ ἴδια συζήτηση. Ἀλλὰ ὑπάρχει κάποια οὐσιαστικὴ διαφορὰ: οἱ σκέψεις γιὰ τὸ θέμα παρουσιάζονται ἄρκετά, ἂν ὄχι ἱκανοποιητικὰ βασανισμένες καὶ ἡ συνείδηση τῆς σπουδαιότητος τοῦ θέματος φαίνεται πιά ξεκάθαρη. Τὰ τέσσερα ἄρθρα, πού γράφηκαν γιὰ τὸ ζήτημα τὸν τελευταῖο καιρὸ, τῶν κ. κ. Γ. Ζώρα, Π. Χάρη, Ἰ. Συκουτρῆ καὶ Ἰ. Παναγιωτοπούλου, σημαντικὰ κυρίως γιὰ τὴ σοβαρότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν ὑψηλὴ σκοπιὰ τῆς συζητήσεως, παρουσιάζουν τὰ πράγματα στὴν ἔκταση καὶ τὸν τόνο, πού τοὺς ἀρμόζει.

Τὰ ἄρθρα αὐτὰ εὐτυχῶς ἐξαιροῦν ἀπὸ τῆ συζήτησης τὴ Θεσσαλονικὴ — μόνου τοῦ κ. Ἰ. Συκουτρῆ «ἐν μέρει» — ὥστε μπορεῖ νὰ διατυπωθῆ ἀκριβέστερα, ὅτι: τὸ θέμα πού πραγματεύθηκαν οἱ κ. κ. ἄρθρογράφοι ἀφορᾷ κυρίως μόνου τὰ *μέσα ἀστικὰ κέντρα* τῆς χώρας μας. Καὶ ὅταν τὸ θέμα τίθεται ἔτσι, μεγάλο εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον μας.

Γιὰ νὰ μελετηθῆ σοβαρὰ τὸ πρόβλημα τῆς πνευματικῆς ἀφυπνίσσεως τῶν μέσων ἀστικῶν κέντρων τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀνάγκη νὰ προϋπάρξη σαφὴς γνώση τῆς ἐκεῖ καταστάσεως καὶ τῶν δυνατοτήτων, πού αὐτὰ προσφέρουν.

Λοιπόν, εἶναι θλιβερό, εἶναι ὅμως ἀληθινόν, πῶς στὰ 1936 ἀκόμη ἡ *ἐλληνικὴ ἐπαρχία ἀγνοεῖ τὴν ἔννοια τῆς καθαρῆς πνευματικῆς ἀξίας*¹⁾. Πιὸ ὠρισμένα, θέλω νὰ πῶ, ὅτι ἕνας μεσο-

¹⁾ Ἡ ἐπαρχία ἀκόμη χλευάζει τοὺς ὀλίγους πνευματικοὺς τῆς ἀν-

αστὸς Ἕλληνας μπορεῖ ν' ἀγαπᾷ νὰ διαβάσῃ ἕνα βιβλίον ἢ ἕνα περιοδικόν, νὰ ἀκούσῃ μιὰ διάλεξη, νὰ παρακολουθῆσῃ ἕνα σκηνικόν ἔργον ἢ μιὰ συναυλίαν ἢ τὴν ἀπαγγελίαν ποιημάτων· ὡστόσο ὅλ' αὐτὰ τὰ μεταφέρει στὸ ὠφελιμιστικόν ἐπίπεδον τῆς *ψυχαγωγίας* καὶ ἀπὸ κεῖ τὰ βλέπει: ἡ αἰσθητικὴ του χαρὰ δὲν ἔχει, ἢ σχεδόν, καμμιά σχέση μὲ τὴν ἀνιδιοτελεῖαν, τὴν καθαρὴν πνευματικὴν¹⁾ ἀπόλαυσιν, δὲν εἶναι καθαρὰ πνευματικὴ, ἀλλὰ πρακτικὴ. Καὶ κανεὶς λόγος γιὰ *πραγματικὴ* πνευματικὴν ἀφύπνισιν τῆς ἐπαρχίας δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ὅσο θὰ ἐξακολουθῆ αὐτὴ ἡ κατάστασις τῶν πνευμάτων. Ὁ πρῶτος ὁρος γιὰ τὸ ζῦπνημα πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων εἶναι νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ βλέπῃ τὸ πνευματικόν ὡς πνευματικόν²⁾.

Ἀλλὰ πῶς ὁ ὁρος αὐτὸς θὰ ἐκπληρωθῆ; Ἡ ἀπάντησις εἶναι τόσο εὐκολὴ, ὅσο ἡ πραγματοποίησις τῆς δύσκολης: θὰ ἀποκτήσῃ ἡ ἐπαρχία, συνείδησις τῶν καθαρῶν πνευματικῶν καὶ αἰσθητικῶν ἀξιῶν μὲ τὴν εἰδικὴν ἐκείνην αἰσθητικὴν καὶ πνευματικὴν προπόνησιν, ἀσκήσιν καὶ καλλιέργειαν, πού τόπος τῆς εἶναι νὰ γίνεταὶ στὰ γυμνάσια καὶ στὰ πανεπιστήμια.

Τί ὅμως γίνεταὶ ἐκεῖ τώρα; Ὅλοι οἱ πνευματικοὶ μας ἄνθρωποι θὰ ὁμολογήσουν χωρὶς δυσκολίαν πιστεύω, ὅτι ἡ προσφορὰ τῶν πνευματικῶν δεδομένων ἐκεῖ γίνεταὶ μὲ σκοπὸν τὴν *συσσώρευσιν* καὶ ὄχι τὸν πνευματικόν καὶ αἰσθητικόν ἐρεθισμόν, τὴν καθαρὴν πνευματικὴν καὶ αἰσθητικὴν ἀρέσκειαν. Καὶ ὅμως δὲ θὰ ἦταν ἀνάγκη ἄλλη ἀπὸ τὴν *δημιουργίαν πνευμάτων δρώντων διανοητικὰ καὶ αἰσθητικὰ μέσα σὲ μιὰ κατάστασιν ἀνιδιοτελοῦς καὶ αὐτοῖκανοποιήτου ἐρεθισμοῦ*³⁾.

Ἐρωτῶ καὶ ἂν αὐτοὶ ἔχουν κάποια ἰσχυρόγνωμη ὀντότητα, τοὺς διαπομπεύει. Ἡ ἐπαρχία ἀντιστρέφει τοὺς ἐκλεκτοὺς σὲ περιέργους καὶ ἀξιογελάστους καὶ...μασῶνους!

¹⁾ Ὀνομάζω πνευματικὴν τὴν καθαρὴν τέτοιαν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἀκόμα θεώρησιν.

²⁾ Γνωστόν, ὅτι ἡ χρησιμοθηρικὴ ἀντίληψις τῶν δεδομένων τῆς τέχνης συμπίπτει μὲ κείνη τῶν πρωτογόνων.

³⁾ Πῶς ὅμως θὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι ἀλλοιῶς τὰ πράγματα, ὅταν σχεδόν ἡ ὁλότης τῶν φιλολόγων τῶν γυμνασίων καὶ τῶν πανεπιστημίων — ἐκτὸς ἀπὸ λίγες λαμπρὲς ἐξαιρέσεις — κατέχονται ἀπὸ πλήρη νάρκη πνευματικῆ; ἀπὸ ἀθεράπευτη ὑπνηλία μπροστὰ στὴν ἀνάγκη τῆς κινή-

Όσο αν θέλουμε στα μέσα άστικά κέντρα να δημιουργήσουμε ανθρώπους με ενδιαφέροντα άνιδιοτελή για τὰ πνευματικά και αισθητικά πράγματα, αν θέλουμε στα κέντρα αυτά να ξεπηδήσουν εις τὸ μέλλον δημιουργοί (λογοτέχνες και καλλιτέχνες) μορφωμένοι, πού θα δώσουν κάτι ικανοποιητικό, πρέπει να ζητήσουμε τὴν *άλλαγή κατευθύνσεως στα πνευματικά μας ιδρύματα*, να ζητήσουμε να παύση ἡ συνειρμική και μνημονική συμμετοχή στὴν προσφερόμενη ὕλη, και να εἰσαχθῆ ἡ καταληπτική και δημιουργική και αὐτοϊκανοποιούμενη συμμετοχή. *Μόνον ἔτσι θὰ ριζούμε μέσα στην κοινωνία σπέρματα ανθρώπων ἀρχομένων σε μιάν άνιδιοτελή πνευματική ικανοποίηση, μόνον ἔτσι θὰ σπειρούμε δυνατώτετες καλλιτεχνῶν και ἀληθινῶν διανοουμένων* ¹⁾ *στον τόπο μας, ἢ ἀφυπνίσουμε πνευματικά και καλλιτεχνικά τὴν ἐπαρχία.*

Μόνον ἔτσι· εἶναι μιὰ ὑπερβαλή· διότι ὑπάρχουν ἀκόμη ὡς συντελεστικοὶ παράγοντες ἡ ἰδιοσυγκρασία και τὸ περιβάλλον. Ἐκεῖ κυρίως, σε μιὰ μακρὰ σειρά ἐτῶν, με τὴν ἐπιμονή και τὸν ἐθισμὸ εἶναι τόπος να διαπλάσσονται οἱ ἐλπιζόμενοι καλλιτέχνες και διανοούμενοι. Σήμερα ὅμως τὸ γυμνάσιο και τὸ πανεπιστήμιο εἶναι *οἱ κίνδυνοι ἀκριβῶς τοῦ πνεύματός μας, κέντρα πνευματοκτόνα* στα ὁποῖα ἐμπίπτει τὸ πνεῦμα μας (τὸ πνεῦμα ἐνός μεσοαστοῦ, εἰδικά) και παραμένει πεζό, στείρο και οὐσιαστικά ἀμόρφωτο.

σεως τοῦ πνεύματος και συγγέουν οἰκτρά τὸ πνεῦμα. Ἦ esprit, πού εἶναι κάτι διαρκῶς ἀνήσυχο και ἀκτινοβόλο και δημιουργικό με τὶς γνώσεις, πού δὲν εἶναι παρὰ ὕλικὸ οἰκοδομησμο (πού, ἢ παραμένει ἀπείραχτο — «λίθοι και πλίνθοι» — ἢ ταξινομεῖται κάποτε σε «κεφάλαια» και «ἐδάφια» με τὴν νοικοκυρίστικη δεξιότητα τοῦ μπακάλη τῆς γειτονιάς (πού τοποθετεῖ τὰ εἶδη τῆς μπακαλικῆς στα κατάλληλα ράφια), ἀλλὰ χωρίς οὔτε μιὰ ἰδέα ἀπὸ δημιουργική παρέμβαση τοῦ πνεύματος, — κ' ἔτσι σκαρώνονται συχνά τὰ «ἐπιστημονικά» μας συγγράμματα...)

¹⁾ Διότι διανοούμενοι δὲν εἶναι οἱ ἀπλῶς μορφωμένοι, ἀλλ' ἐκεῖνοι πού ἔχουν καθαρὰ πνευματικά και αισθητικά ἐνδιαφέροντα.

²⁾ Ἄς μὴ λησμονοῦμε, ὅτι στὴν Εὐρώπη τὸν πρῶτο λόγο για τὴν ἀνάπτυξη, τοῦ εἶδους τῶν προσωπικοτήτων, για τὶς ὁποῖες μιλοῦμε, παίζει τὸ σχολεῖο.

Ὁ λόγος τώρα ἔρχεται στὸ περιβάλλον. Τὸ καθετί, πού θα ἐρεθίσῃ πνευματικά τὸ μεσοαστὸ και θα τὸν ὑποχρεῶνῃ να σκεφθῆ τοῦτο ἢ να αισθανθῆ τὸ ἄλλο καλλιτεχνικά, ἀποτελεῖ τὸ πνευματικὸ του περιβάλλον. Τὸ φτηνὸ και ἐκλεκτὸ βιβλίον, τὸ σοβαρὸ θέατρο, ἡ βιβλιοθήκη, ἡ αισθητική πολεοδομία, οἱ διαλέξεις, τὰ τεχνιτὰ τοπία, οἱ φιλολογικὲς συγκεντρώσεις, περιοδικὰ σεβόμενα τὸν ἑαυτὸ τους, οἱ φιλολογικὲς σελίδες τῶν ἔφημερίδων, ἐπισκέψεις λογίων, οἱ συναυλίες κλ. κλ. ἀπαρτίζουν τὸ πνευματικὸ περιβάλλον και ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ἀσφαλῶς ἕνας μεσοαστὸς θα αισθάνεται, ὅτι τριγυρίζεται ἀπὸ μιὰ *πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα*. Στὴ χώρα μας ἡ ἀνάδειξη καθαρῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων — πνευματικοῦ κοινοῦ — συντελεῖται πολὺ περισσότερο με τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ και τοῦ περιβάλλοντος, παρὰ τῶν καταλλήλων πνευματικῶν ἰδρυμάτων. ¹⁾ Γι' αὐτὸν τὸ λόγο και ἐπειδὴ και ἂν ἀκόμη γινόταν ἄμεση μεταρρύθμιση τοῦ μορφωτικοῦ μας συστήματος, τὰ ἀποτελέσματα θα ἦσαν μακρυνά, ἐπιβάλλεται ἡ πύκνωση τῶν δεδομένων τοῦ κοινωνικοῦ πνευματικοῦ παράγοντος και ἡ *δυσάνωση* μιᾶς πραγματοποιήσιμης σε κάθε μεσοαστικὸ κέντρο πνευματικῆς ζωῆς. Ὁ κίνδυνος, ὁ προαναφερμένος, τῆς πρακτικῆς και χρησιμοθηρικῆς και ψυχαγωγικῆς ἀντιλήψεως τῶν αισθητικῶν και πνευματικῶν δεδομένων τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ὑπάρχει βέβαια πάντα· ἀλλὰ εἶναι ἕνα γεγονός ἀναμφισβήτητο, ὅτι ὅσο πυκνὴ ἀποβαίνει ἡ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα, τόσο γίνεται ἕνα ξεκαθάρισμα ἕνα *λαγύρισμα* ἀπὸ τὶς τάρες και ἐπικρατοῦν τόσο περισσότερο ἀντιλήψεις πιὸ καθαρὰ πνευματικὲς και φθάνομε στὸν τελικὸ σκοπὸ, δηλ. τὴ δημιουργία καθαρῶν αισθητικῶν και πνευματικῶν ἀντιλήψεων, τὴν πραγματικὴ πνευματικὴ ἀφύπνιση. Ὡστε ὄχι μόνο ἡ ὑπαρξῆ ἡ ἴδια τῆς πνευματικῆς ἀτμόσφαιρας, ἀλλὰ και αὐτὸς ὁ βαθμὸς τῆς πυκνότητάς της ἔχει μεγάλη σημασία για τὴν ἐξουδετέρωση τῶν ἀναφερθέντων ἐμποδίων και τὴν ἀνάπτυξη *καθαρῶν αισθητικῶν και πνευματικῶν διαφερόντων.*

¹⁾ Ἡ κλασσικὴ μόρφωση, πού δίνεται στα γυμνάσια και τὰ πανεπιστήμια μας, εἶναι μιὰ παρωδιὰ πνευματικῆς μορφώσεως.

Αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἔννοια μπορεῖ, νομίζω, νὰ ἔχη ἡ συζητούμενη πνευματικὴ ἀφύπνιση τῶν μεσοαστικῶν κέντρων καὶ αὐτοὶ οἱ ὄροι τίθενται γιὰ τὴν ἐπιτυχία της.

Ἀπὸ πολλὰ στόματα ἀκούστηκε ἡ φωνὴ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνόρθωση τῆς ἐπαρχίας.

Φαίνεται, ὅτι αὐτὴ τῆ φορὰ ξύπνησε ξεκάθαρη ἡ συναίσθηση γιὰ τὸ κακὸ, τὸ ἔθνικὸ κακὸ, ποὺ παρουσιάζει ἡ πνευματικὴ καθυστέρηση τῆς ἑλληνικῆς ὑπαίθρου. Καὶ μέσα στὴ φωνὴ γιὰ ἀνόρθωση ὑπάρχει ἕνα εἶδος ντροπῆς γι' αὐτὸ ποὺ ἀφέθηκε νὰ γίνη ὡς τώρα. Ὅσα εἰπώθηκαν ἀποτελοῦν μιὰ κραυγὴ ἔθνικου πόνου, μιὰν ἀνομολόγητη μαρτυρία γιὰ τὴν ἀνάγκη ἐξίλασμοῦ γιὰ ἕνα ἐκατόχρονο ἔγκλημα, ἕνα προσκλητήριο γιὰ ἕναν καινούργιο ἀγῶνα ποὺ εἶναι μαζί ἔθνικὸς καὶ πνευματικὸς.

Ἐπειὶ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τὸ γλωσσικὸ, ποὺ εἶχε ὡς ἀποτελεσματὴν *τὴν ἀνατοποθέτησίν μας σὶν κόσμῳ ὡς συγχρόνων ἀνθρώπων*, δὲν γνωρίζω ἄλλον ἴσης σημασίας καὶ ἐκτάσεως ἀπὸ τὸν προκείμενο γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς μεσοαστικῆς μας τάξεως, ποὺ θὰ εἶναι καὶ πνευματικὴ ἀναγέννηση ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Πιστεῦω μάλιστα, ὅτι αὐτὸς ὁ ἀγῶνας εἶναι σημασίας μεγαλύτερης ἀπὸ τὸν γλωσσικὸ, ποὺ ἀφοροῦσε τὴν κατάκτηση ὄργανου καὶ τῆς μορφῆς, ἐνῶ ἡ πνευματικὴ ἀφύπνιση σημαίνει κατάκτηση τῆς οὐσίας. Καὶ θὰ εἶναι ἡ *δεύτερη ἀνατοποθέτησίν μας, ἡ πνευματικὴ αὐτὴ τῆ φορὰ ἀνάμεσα σὶν σύγχρονῳ κόσμῳ*. Ἀλλὰ ποὺ εἶναι οἱ σταυροφόροι τῶν ἔργων;

Ὅπως τίθενται τὰ πράγματα, τὸ ζήτημα τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς μεσοαστικῆς Ἑλλάδας ξεφεύγει ὀριστικὰ ἀπὸ τὴ στενὴ *ρεζιοναλιστικὴ* ἀντίληψη καὶ ἀπὸ τὴν περιεργὴ διατυπωθεῖσα ἰδέα τῆς ἀναγωγῆς τῶν τοπικῶν πνευματικῶν κέντρων σὲ *φροντιστήρια λαογραφικά*. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο πνευματικὴ ἐξύψωση τῆς ἐπαρχίας σημαίνει ἐξύψωση τῆς ἴδιας τῆς Ἑλλάδας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν διαιρεῖται πιά ὁ ἑλληνικὸς πνευματικὸς κόσμος σὲ πρωτεύουσα καὶ ἐπαρχίες, ἀλλὰ ἡ πνευματικὴ φροντίδα γίνεται ἑνιαία, ἑλληνικὴ φροντίδα. Μὲ μιὰ καθολικὴ ἐποπτεία τῶν πραγμάτων, τὴν ἀναμενόμενη σταυ-

ροφορία γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐξύψωση τῆς μέσης Ἑλλάδας τὴ θεωροῦμε ἔργο ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι μποροῦν, προερχόμενο ἀπ' ὄλους καὶ ἐπιστρέφον σὲ ὄλους.

Ἡ μορφή τῆς διαμορφώσεως πνευματικῶν κέντρων στὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενο ἰδιαίτερης προσοχῆς καὶ μελέτης. Ἀπ' ὅσα γράφηκαν ὡς τώρα ἀπὸ Ἀθηναίους λογίους ἀφήνεται νὰ γίνη κατανοητό, ὅτι ἡ πρωτεύουσα ἀντιλαμβάνεται τὴν τωρινὴ ἀλλὰ καὶ τὴ μελλοντικὴ πνευματικὴ ἐπαρχία σὰν κάτι κατ' ἀρχὴ καὶ κατὰ φυσικὸ λόγον κατώτερο ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Μερικοὶ μάλιστα λόγιοι κατανοοῦν νὰ εἰποῦν φανερά, ὅτι ὁ ρόλος τῆς πνευματικῆς ἐπαρχίας δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄλλος, παρὰ νὰ τροφοδοτῆ πνευματικὰ τὴν πρωτεύουσα!... Ὑποθέτω, ὅτι ὅσοι μιλοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο εἶναι *φυσικὸ* νὰ γίνη αὐτὸ ἔτσι καὶ στὴν Ἑλλάδα;

Γιὰ νὰ προσδιορισθῇ ἡ μορφή τῆς θέσεως τῶν ἐπαρχιακῶν πνευματικῶν κέντρων ἀπέναντι στὴν πρωτεύουσα τὸ *φυσικώτερον* θὰ εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ συμπίπτει μὲ τὸ *πραγματικὸ πνευματικὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους* καὶ ἀκριβῶς τὸ ἔθνικὸ πνευματικὸ συμφέρον δὲ φαίνεται ἄλλο, παρὰ ἡ δημιουργία *κέντρων τοπικῶν* — ὄχι *ρεζιοναλιστικῶν* κατὰ τὰ παρατηρούμενα στὴν Ἰταλία — ἀλλὰ *ἐσσιῶν πνευματικῶν* κατὰ τὰ παρατηρούμενα στὴ Γερμανία.

Καὶ ὅταν στὴν Ἑλλάδα δημιουργηθοῦν οἱ κατάλληλοι ὄροι γιὰ νὰ ὑπάρξουν δεκαπέντε, ἅς ποῦμε, πνευματικὰ κέντρα, τότε ἡ ζωὴ ἡ πνευματικὴ θὰ εἶναι πιὸ ἔντονη, ἡ κίνηση τοῦ βιβλίου μεγαλύτερη, οἱ φωτισμένοι ἄνθρωποι περισσότεροι, ἡ ἄμιλλα μεγαλύτερη, ἡ ἀπήχηση ἑνὸς συγγραφέως εὐρύτερη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικράτηση δυσκολώτερη καὶ ἡ φήμη περισσότερο θ' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικὴ ἀξία.

Ὑπὸ τοὺς ὄρους καὶ τίς συνθήκες αὐτῆς πνευματικῆς Ἑλλάδας θὰ σημαίνει πραγματικὰ πνευματικὴ Ἑλλάδα. Κάθε ἄλλη σημασία εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀνάρμοστη.

Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΟΙΗΣΗ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ «Εκλογή» έκδοση «Φλάμμα» 1936.

Ένας ποιητής βρέθηκε κάποιο μουχρό δειλινό στο παλιό του σπίτι, στη μεγάλη παλιά αίθουσα όπου χρόνια είχε μαζέψει τα βιβλία του, τα χαρτιά του, τα λογής αντικείμενα που κράτησε μάρτυρες της περασμένης του ζωής και που πλούτισε αυτός με τη δικιά του ψυχή και τη δικιά του λαλιά. Στ' άδυτο, σκοτεινό αυτό δωμάτιο, στο κλειστό και μελαγχολικό, είχε στήσει ο ποιητής το βωμό των αναμνήσεων, το «Βωμό του παρελθόντος» — όπως έγραψε ο Guido Gozzano — κ' ήταν βέβαια εκεί μέσα μεγάλη Ιεροτελεστεία όχι ή απλή απαρίθμηση των διαφόρων αντικειμένων, που χώρια - χώρια δίνανε υπόσταση σε όνειρα παλιά και παλιές φαντασίες, αλλά ή ψυχική ολοκλήρωση του ποιητή σ' ένα ξεχωριστό, ιδανικό του κόσμο.

Έτυχε όμως εκείνο το δειλινό να 'ναι σαν κουρασμένος και πιότερο από άλλοτε μελαγχολικός ο ποιητής, και προσπαθώντας να δη στο ήμιφως — εκεί μέσα — προς τις κώχες και γύρω - γύρω τα ράφια των βιβλίων, τις κρεμασμένες εικόνες, κι' όλα μαζί τα πράγματα του, ν' ακούση τη λαλιά και την αρμονία τους, αίσθάνθηκε αναπάντεχα ένα παράξενο βουϊτό, που του έμπόδιζε επίμονα τη συνηθισμένη συγκέντρωση. Και τότε σιγά - σιγά στην αρχή, άλλ' ακατάστατα κι' έπειτα πιο γοργά κι άπανωτά, άρχισαν να φτάνουν μπρός στα τρομαγμένα μάτια του εικόνες σχεδόν άσχημάτιστες και ν' άντηχοῦν ακαθόριστα, παλιοί στίχοι του ώσαν είπωμένοι από μύριες άγνωστες φωνές, επίμονα και δίχως αίτια. Ύπηρχε λοιπόν στο κλειστό αυτό δωμάτιο ένας κόσμος που έξαφνα του ξέφευγε, που έσπαζε το ρυθμό και την τάξη, που του είχε ο ίδιος δώσει, ένας άτίθασος επαναστατημένος κόσμος έτοιμος, αν οι θύρες και τα παράθυρα άνοιγονταν, να όρμήση έξω προς το λυκόφως ή το σκότος τ' ουρανού τώρα, προς το φώς του ήλιου αύριο, και να σκορπιστή στα αίθέρια, κομματιασμένος κι άμορφος...

Άχολογοῦσαν τα τραγούδια του ανάκατα — σπασμένοι στίχοι και στροφές — και σαρκάζανε οι παλιές γνωστές, πολυαγαπημένες του εικόνες ώσαν ζητώντας να τον βεβαιώσουν πως αύριο, μεθαύριο, μια μέρα πάντως θα φεύγανε και θα χάνονταν για πάντα ελεύθερες, άδέσμευτες στον άσχημάτιστο κόσμο όπου κι' ο ίδιος άλλωστε κάποτε θα χανότανε. Κι ο ποιητής τότε, νευρικά, βιαστικά, σκύφοντας κάτω απ' το βάρος της άπροσδόκητης άγωνίας του, κάλεσε και συνέλεξε απ' τις αναμνήσεις του, τις πιο ζωηρές, απ' τους στίχους του

εκείνους που περισσότερο αγάπησε κι' απ' την ψυχή του όσες στροφές πιότερο την απέδωσαν. Με την έλπίδα βέβαια να τα κρατήσει όλ' αυτά κοντά του ακόμα, πολύτιμα πετράδια, χρυσά νερά, έξαισια και πορφυρά στολίδια της δικιάς του ξεχωριστής ζωής....

Ό ποιητής Μάρκος Τσιριμώκος, που θέλει να πιστευή ακόμα πως :

.... ποτέ δε θάμπωσε
στη γνωριμιά του κόσμου
ό κόσμος ό δικός του....

A. Γ.

ΑΡΗ ΔΙΚΤΑΙΟΥ «Δώδεκα έφιαλτικές βινιέτες» (ποιήματα). 'Ηράκλειο, 1936

Οι «έφιαλτικές βινιέτες» είναι ή δεύτερη ποιητική συλλογή που εκδίδει ο κ. Άρης Δικταίος: ώστόσο και με τη συλλογή αυτή δε βρίσκεται ακόμα παρά στην αρχή, στις πρώτες προσπάθειες. Είναι φανερή ή μίμηση ξένων φωνών, ξένων ποιητικών τόνων, όσο και ή άδυναμία του ποιητή να μάς δώσει κάτι ανάλογο με τα πρότυπά τους. Άπό την άποψη του ψυχικού του περιεχομένου ο κ. Άρης Δικταίος άλλοτε μάς δείχνεται ένας άνθρωπος πεισιθάνατος, που έχει άφεθή στην ανεξήγητη θλίψη του, άλλοτε πάλι, σαν βγαίνοντας από τον έαυτό του, στέκεται και παρατηρεί και κάνει διαπίστωση της καταστάσεως του και τέλος μιλάει μ' έναν τόνο θλιμμένου σαρκασμού για τον έαυτό του. Τα ποιήματά του δεν έχουν ένότητα διαθέσεως: και για έναν ποιητικό τόμο, αυτό ονομάζεται ελάττωμα.

Η φόρμα του στίχου χαρακτηρίζεται από μια φανερή ακόμα σκληρία και μόνο μερικοί στίχοι θα μπορούσαν να άναφερθούν σαν εύχρηστη εξαίρεση.

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΜΕΛΕΤΕΣ

MIX. A. ΡΟΔΑ «Έθνος και ήθοιοι».

Πρόκειται για μια διάλεξη από τη σειρά που ώργάνωσε στα 1933 ο φιλολογικός σύλλογος «Παρνασσός» ειδικά για το νεοελληνικό θέατρο. Είναι γνωστό πως ο κ. Ροδάς άποτελεί έναν πολύτιμο παράγοντα στη θεατρική ζωή του τόπου μας, που την ύπηρετησε και την προήγαγε με τη δημιουργική του εργασία με την κριτική και τη μελέτη του. Η διάλεξη του αυτή προστίθεται στο ένεργητικό της προσπάθειάς του να γνωρίσουμε τον ήθοιοιό και σα μονάδα που έδρασε εκτός από το μέτωπο της πολιτείας και σ' ένα άλλο μέτωπο. Σ' εκείνο που άρχιζε από την "Ηπειρο κ' έφτανε ως τη Μακεδονία, και βαθύτερα, πέρα στα παράλια της Θράκης, του Βοσπόρου, στον Εύξεινο Πόντο, στα Μικρασιατικά, στα νησιά του Αιγαίου» (Μ. Ροδάς). Η πρώτη αυτή ύλη από σημαντικές λεπτομέρειες, από περιπέτειες και ανέκδοτα, από μόχθους και αυτοθυσιές άγνωστες, πήρε μια τοποθέτηση και απέκάλυψε παραστατικά μια πτυχή των άγώνων και των προσπαθειών των έλλήνων ήθοιοιόν. Χάρη

στην κριτική ανάλυση και στη διεύρυνση που έδωσε στο θέμα του ο κ. Ρ. παρουσιάζει σε γενικές και ζωηρές γραμμές το μέτρο της συμβολής του ήθοποιού στην προαγωγή του ελληνικού πνεύματος και της ιδέας της ελευθερίας.

Γ. Δ.

Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ «Αθάνα Λινδία».

Μιά μελέτη αφιερωμένη στην Αθάνα τη θεά της Λίνδου. Όπως στην προηγούμενη εργασία του «Από τον Απόλλωνα στ' Απόλλωνα της Ρόδου» το ίδιο κ' έδω ο Κ. Κ. φέρνει σε παραβολή την προσωπική του περιέργεια και φιλομάθεια με τα κείμενα και τις πηγές ειδικών μελετητών του αρχαίου πολιτισμού και παρουσιάζει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την αρχαία θεά σε κάθε της έκφανση, σε αφιερώματα σ' ειδώλια, σε αγάλματα και εικόσιες που όλα δημιούργησαν μια παράδοση κ' ένα μύθο. Ο κ. Κ. χρησιμοποιεί μια γλώσσα όμαλη κ' ένα ύφος που το διακρίνει η σαφήνεια.

Μ. Η.

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Από τη Δ. Έκθεση Θεσσαλονίκης απουσιάζει ολότελα ή πνευματικότητα και ή καλλιτεχνική ζωή του τόπου μας. Είναι αλήθεια πως σ' ένα ειδικό περίπτερο εκθέτονται πίνακες ώρισμένων καλλιτεχνών και σ' ένα άλλο (του τουρισμού και του ταπητουργικού οργανισμού), υπάρχει μια φιλόξενη γωνιά που εμφανίζει τη Μακεδονική πνευματική παραγωγή. Μά το γεγονός δεν κατορθώνει να ξεπεράσει τη σημασία και το χαρακτήρα μιας συμπτωματικής εκδήλωσης. Αναμφισβήτητο είναι ότι τα δυο αυτά στοιχεία που δείχνουν και το βαθμό του πολιτισμού μιας χώρας, δεν πήραν ακόμα μιαν οργανική θέση στον προορισμό της Δ. Έκθεσεως. Θα έπρεπε να κινηθώ και να εργασθώ ένας κόσμος — που ήμεις πιστεύουμε πως υπάρχει γύρω μας — για να κάνει γνωστές σ' ένα ευρύτερο κοινό, κατά τη διάρκεια της Έκθεσεως, τις αξίες τις πλουτοπαραγωγικές, τις λαογραφικές, τις ιστορικές, τις πνευματικές και καλλιτεχνικές. Δεν ακούσαμε ως τώρα ούτε μιαν όμιλία σχετική, δεν οργανώθηκε ούτε μιαν συναυλία, δεν έγινε αίσθητή ή περαστική πνοή της καλλιτεχνικής ζωής.

Μιά φωτεινή και παρήγορη εξαίρεση προσπαθεί να σημειώσει με τη δράση του ο Σύλλογος των Αποφοίτων του Προτύπου Παρθεναγωγείου Αγλ. Σχινά. Από τα πρώτα χρόνια της συστάσεώς του έστρεψε τη δράση του στον τομέα της πνευματικής ζωής του τόπου μας. Και τον εμφανίζει αξιόπεινα με διαλέξεις, με γιορτές, με εκθέσεις. Οι «Μακεδονικές Ημέρες» αισθάνονται την υποχρέωση να του εκφράσουν τη χαρά και την ευχαρίστηση για την πρωτοβουλία να οργανώσει κ' έφέτος την έκθεση του Μακεδονικού βιβλίου, και να εύχηθούν συνάμα ο Σύλλογος αυτός ν' αναλάβη μιαν καθολικότερη δράση στην κατεύθυνση που χάραξε.

ΣΧΟΛΙΑ

= Οι εργασίες που ο κ. Γ. Βαλέτας εμφανίζει κάθε λίγο είτε σε ιδιαίτερες φροντισμένες εκδόσεις, είτε σε περιοδικά κ' εφημερίδες, επιβάλλουν στην εκτίμησή μας τον άνθρωπο με την κριτική εμβάθυνση, τη στοργή και την εύσυνειδησία που δείχνει στην επίδοσή του. Τέτοιες αρετές στέκουν σαν παράδειγμα στους νέους λογίους του τόπου μας. Μας δόθηκε ή ευκαιρία να προσέξουμε τα «φιλολογικά μελετήματά» του που δημοσιεύθηκαν στον «Ταχυδρόμο» Μυτιλήνης. «Ο Έφταλιώτης στο νησί του» (21 Ιουλίου), «ο Καρκαβίτσας στη Μυτιλήνη» (26 Ιουλίου). Δύο άρθρα για τον Παλαμά στη Μυτιλήνη (29—30 Ιουλίου), ένα για τον Άλεξ. Σούτσο (4 Αυγούστου) και «ο Παπαδιαμάντης στη Μυτιλήνη» (11 Αυγούστου).

= Στην εφημερίδα Νacion του Μπουένος Άϊρες (19 Ιουλίου) δημοσιεύεται διήγημα του κ. Σ. Μυριβήλη «ο Άλιμπέρτης ξεφοβήθηκε τις όβιδες» κατά μετάφραση του δρ. Manuel Galvez. Επίσης στην ίδια εφημερίδα δημοσιεύεται άρθρο του δρ. Amaranto A. Abeledo για τον Άλισσό. Πολύτιμες υπηρεσίες σ' όλη αυτή την κίνηση και ιδιαίτερα στα Έλληνικά γράμματα προσφέρει ο εγκατεστημένος εκεί νέος λόγιος κ. Μιχ. Πολίτης. Χάρης στην κατάρτισή του ο κ. Πολίτης καταβάλλει μιαν ανάλογη προσπάθεια με τα άρθρα και τις μεταφράσεις του να γνωρίσουμε κ' οι Έλληνες την Αργεντινή λογοτεχνία με τους σύγχρονους εκπροσώπους της. Στην καλλιτεχνική Λέσχη Laberinto του Μπουένος Άϊρες ο κ. Μ. Πολίτης θα μιλήσει τον προσεχή μήνα για τη νεοελληνική λογοτεχνία. Και μιαν άλλη διάλεξή του θα την αφιερώσει στη συμβολή της γυναίκας στην νεοελληνική φιλολογία.

= Στο φύλλο 164-165 (Μαΐου - Ιουνίου 1936) ο κ. L. Roussel αγγέλλει την προσεχή διακοπή της εκδόσεως του περιοδικού του, του «Libre» και αφιερώνει ένα μακρό άρθρο στην εξήγηση της διακοπής. Ο κ. Roussel φαίνεται στο άρθρο αυτό κουρασμένος ήθικά από την άδιαφορία τόσο των Έλλήνων, όσο και των Γάλλων απέναντι στον άγωνα, τον οποίο διεξήγαγε επί δέκα τρία συνεχή έτη, απέναντι στις θυσίες του τις προσωπικές και υλικές.

Ο «Libre» υπήρξε ένα περιοδικό, αφιλοκερδές και είλικρινές. Αυτός ο χαρακτηρισμός είναι ολοκληρωτικά προς τιμή του. Άλλά θα μείνη, από την άλλη μεριά αλησμόνητος ο τραχύς, ο παράδοξος, ο άψιτος πολλές φορές τρόπος με τον οποίο ο Libre ήθελε να είναι είλικρινής.

Σε κάθε περίπτωση ο κ. Roussel υπήρξε ένας οξύς και πρωτότυπος παρατηρητής των ελληνικών γραμμάτων και ένας τίμιος μοραλίστας που ζήτησε να μας οδηγήσει σ' εκείνο που αυτός έχει αντίληψη για καλύτερο και αν διαφωνούμε μιιά φορά μαζί του ήμεις οι Έλληνες, πρέπει δέκα φορές να του χρεωστούμε εύγνωμοσύνη για όσα με το Libre κοπίασε για μας. Και αυτή ή εύγνωμοσύνη μας ως δυναμώνη όσο γίνεται τα γηρασμένα πιά γονατά του.

— Χαρακτηριστικά είναι ὄσα γράφει ὁ κ. Roussel γιὰ τὰ χάλια μερικῶν βιβλιοπωλείων τῶν Ἀθηνῶν, πού ἐνῶ ἔχουν τὴν εὐγενικὴ προθυμίανὰ δέχονται γιὰ κυκλοφορίαν τὸ δεῖνα περιοδικὸ ἢ τὸ δεῖνα βιβλίον, ὅταν ἔρχεται ἡ ὥρα γιὰ ἐκκαθάριση κατεβάζουν τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα, δυσκολεύονται, προσποιῶνται, ἰδρῶνουν, ὑπόσχονται, ἀναβάλλουν καὶ στο τέλος ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀπέρχεται ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖο τους γεμᾶτος μὲ ὑποσχέσεις, ἀλλὰ μὲ τίς τσέπες ἄδειες, τὰ δὲ βιβλία ἢ τὰ περιοδικὰ μένουν στὸ ξένο λημέρι ἐπ' ἀγαθῷ τῆς τσέπης τοῦ πολὺ προθύμου ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀδιάντροπου ἐκμεταλλευτῆ! Ἐν καιρῷ θὰ ξαναμιλήσουμε γι' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ ἴσως κάνουμε καὶ συγκεκριμένη καταγγελίαν γιὰ νὰ πληροφορηθῆ τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ ἀκόμα μιὰ φορὰ τί σημαίνει κάποτε ἑλληνικὴ βιβλιοπωλικὴ ἐπιχείρησι..

— Θέλουμε νὰ εὐχαριστήσουμε καὶ δημοσίαν τὸν κ. L. Fiuni, διευθυντὴ τοῦ γαλλόφωνου Ἰταλικοῦ περιοδικοῦ «Dante» τοῦ Παρισιοῦ γιὰ τὴν εὐγενικὴ παραχώρησι τῶν σελίδων τοῦ περιοδικοῦ του στὴ διάθεσι τοῦ κ. Π. Σπανδωνίδη, ὁ ὅποιος στὸ τεύχος Σεπτεμβρίου - Ὀκτωβρίου 1936 δημοσιεύει ἄρθρον του μὲ τὸν τίτλον «Ἀπόψεις γιὰ τὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ λογοτεχνία».

— Τὸ περιοδικὸ «Πάφος» τῆς Κύπρου μὲ τὴν ἔκδοσι τοῦ τελευταίου τεύχους συμπληρώνει ἔτος ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς ἐμφανίσεώς του. Οἱ «Μακεδονικὲς Ἡμέρες» μὲ τὴν εὐτυχῆ αὐτὴ συγκυρίαν εὐχονται στὴ συνάδελφον «Πάφον» ἀπρόσκοπτη συνέχισιν τῆς εὐγενικῆς προσπάθειας τῆς.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

A. Γ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ «Νεοελληνικὴ Τέχνη» (μελέτη) Ἀθήνα. Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ «Ἀθήνα Λίνδια» Καὶ μιὰ πτυχὴ τοῦ ῥοδιακοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλεξάνδρεια. ROMAIN ROLLAN «Θέατρο τῆς Ἐπανάστασης» Μετάφρασι καὶ σχόλια Ἑλένης Σκλαβουνάκου. ΑΡΗ ΔΙΚΤΑΙΟΥ «Δώδεκα ἐφιαλτικὲς βινιέτες» (ποιήματα) Ἡράκλειον. ΤΑΣΙΑΣ ΑΔΑΜ «Παθητικὲς Μελωδίαι» (ἔμμετα καὶ πεζοτράγουδα) Δρᾶμα. P. ELUARD «Ποιήματα» μετάφρ. Ὁδ. Ἐλύτη. Ἀθήνα, 1936. ΟΔ. ΕΛΥΤΗ «Προσανατολισμοί» (ποιήματα). Ἀθήνα, 1936. Γ. ΣΚΑΡΙΜΠΑ «Οὐλαλοῦμ» (ποιήματα). Ἀθήνα, 1936.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Κυπριακὰ Γράμματα» (ἀρ. 9 - 10 Ἰούνιος - Ἰούλιος). «Πέφος» (ἀρ. 10, 11, 12) Κύπρος. «Ἡπειρωτικὰ φύλλα» (ἀρ. 1 Ἰούλιος ἀρ. 2 Αὐγουστος) Ἰωάννινα. «Ἅγιος Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος» (ἀρ. 15, ἀρ. 16) Ἐθνικὴ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία» (τοῦ βιβλιοπωλείου Βαγιανάκη) Ἀθήνα «Νέα Ἐποχὴ» (ἀρ. 6, 7, Αὐγουστος, Σεπτέμβριος). «Τραπεζιτικὴ» (ἀρ. 23 Αὐγουστος). «Ψυχὴ» (ἀρ. 2 Αὐγουστος) «Olimpo» (Agosto No. 5). «Libre» (No. 166 - 167 Août-Septembre) Montpellier. «Dante» (No. 9 - 10 Septembre - Octobre) (32 Rue de l'opera. Paris II).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Νέοι Καιροί» (Πειραιεὺς). «Κοινὴ γνώμη» (Πειραιεὺς). «Νέοι Καιροί» (Φλώρινα). «Ταχυδρόμος» (Μυτιλήνη). «Ἐρευνα» (Χανιά). «Μακεδονικὴ Ἠχώ» (Βέροια).